

มาตรการทางกฎหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์

นิจวิภา หนูนอก^๑

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายมารองรับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ การส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องความสามารถของบุคคลกำหนดไว้สำหรับคนหย่อนความสามารถตามกฎหมายเท่านั้นที่จะได้รับความคุ้มครองในการทำนิติกรรมใด ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งคนหย่อนความสามารถตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ แต่ไม่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำนิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า ประเทศไทยควรตราพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุขึ้นโดยเฉพาะ โดยการตราพระราชบัญญัติดังกล่าวเห็นควรให้นำกฎหมายทรัสต์และรูปแบบการใช้ทรัสต์กับสังคมผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมาเป็นแนวทางในการยกร่างกฎหมาย โดยพิจารณาการปรับหลักเกณฑ์หรือรายละเอียดที่เหมาะสมกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ วิธีการจัดตั้งทรัสต์ การจดทะเบียนทรัพย์สินของกองทรัสต์ อำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบของทรัสต์ การแต่งตั้งบุคคลที่สาม สิทธิประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ วิธีการสิ้นสุดทรัสต์ และสิทธิในการได้รับทรัพย์สินคงเหลือหลังจากสิ้นสุดทรัสต์ ควรกำหนดบุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัสต์ โดยต้องคำนึงถึงความโปร่งใสของการทำหน้าที่ทรัสต์ ซึ่งบุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัสต์ต้องเป็นธนาคารทรัสต์ บริษัททรัสต์ ซึ่งจัดขึ้น

^๑ นักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ Email: n.nidwipa@gmail.com

ใหม่เพื่อประกอบธุรกิจทรัสต์โดยเฉพาะ ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน และสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น และควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาโดยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยให้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลทรัสต์ วางนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาทรัสต์สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ นอกจากนี้ รัฐควรให้การสนับสนุนในการสร้างการรับรู้การมีอยู่ของทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้แก่ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ ให้เข้าใจถึงลักษณะของการใช้ทรัสต์ในการจัดการทรัพย์สิน สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ข้อดี ข้อเสียของการใช้ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการสนับสนุนให้บุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัสต์ได้มีการออกแบบการใช้ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุผ่านการสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพิจารณาเลือกกว่าผลิตภัณฑ์ใดเหมาะสมกับตนเอง

คำสำคัญ: ทรัสต์, ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ, การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

Legal Measures in Managing Property for the Elderly: Study Particularly in Laws on Trusts

Nidwipa Nunok^a

Abstract

This study examines the legal issues and measures surrounding trusts for managing elderly persons' assets. The findings reveal that Thailand lacks comprehensive legal measures to adequately govern elderly persons' asset management. The Elderly Persons Act of 2003 (B.E. 2546) safeguards the rights of elderly people to receive state aid and ensures their rights are promoted and supported efficiently. The Civil and Commercial Code, addressing the capacity of persons, provides protection only to legally incapacitated individuals, including minors, mentally ill persons, and persons without capacity, in their transactions involving property. However, these laws do not provide specific protection for elderly persons in property transactions. Based on the findings, the study recommends the enactment of a specific Elderly Persons' Asset Management Trust Act. In drafting this Act, it is recommended that Japanese trust laws and their application to the elderly population be considered as a guide. Adjustments to the principles or details should be made to suit the unique context of elderly persons' asset management. Key elements include the method of establishing trusts, registration of trust assets, powers, duties, and liabilities of trustees, appointment of third parties, benefits for beneficiaries, termination of trusts, and rights to remaining assets post-termination. The act should specify who can conduct business as trustees, ensuring transparency in trustee duties. Eligible trustees

^a Master Student, The Graduate School of Law, National Institute of Development Administration, Email: n.nidwipa@gmail.com

should include newly established trust banks and trust companies specifically for trust business, commercial banks under financial institution business laws, and financial institutions established by specific laws. An independent body should be created under the Elderly Persons' Asset Management Act to oversee trustees, formulate policies for the promotion and development of trusts for elderly persons. In addition, the government should provide support for raising awareness of the existence of trusts for elderly asset management among elderly persons or those approaching old age. This should include educating them about the nature of using trusts for asset management, informing them of the benefits they can receive, explaining the advantages and disadvantages of using trusts for asset management, providing support to individuals who wish to become trustees in designing the use of trusts for elderly asset management through the creation of various product formats so that elderly persons can consider which product is most suitable for them.

Keywords: Trust, Elderly Persons' Asset Management Trust, Elderly Persons, Elderly Persons' Asset Management

บทนำ

ประเทศไทยอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางประชากรอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะโครงสร้างอายุของประชากร ซึ่งประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 คือ โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (National Statistical Office, 2018) และในปี 2564 มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่า 13 ล้านคน ทำให้ประเทศไทยได้กลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Aged Society) ซึ่งคาดการณ์ว่าในปี 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุ 20 ล้านคนหรือ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมดและจะมีผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปจะมีมากถึง 3.5 ล้านคน ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะ “สังคมวัยสูงอายุระดับสุดยอด” (Super-Ages Society) (Khayadee, 2021) และด้วยปัจจุบันปัญหาทางด้านสภาพสังคมและด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยอาจจะเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ประชาชนเลือกที่จะไม่มีบุตร ประกอบกับค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเลือกที่จะไม่มีบุตรของคู่รักหรือการเลือกที่จะอยู่คนเดียว ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะประสบปัญหาในช่วงเข้าสู่วัยสูงอายุ กล่าวคือ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการดูแลในยามที่เจ็บป่วย การรักษาพยาบาล การตัดสินใจ การจัดการทรัพย์สิน การทำนิติกรรมต่าง ๆ รวมถึงการคุ้มครองสิทธิที่อยู่ข้างหลังจะได้รับ เมื่อผู้สูงอายุจากไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญผู้สูงอายุจำเป็นต้องรับผิดชอบดูแลตนเองให้ได้ และจำเป็นต้องมีการวางแผนล่วงหน้า เพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองให้เพียงพอและเหมาะสมต่อการดำรงชีพ โดยผู้สูงอายุควรมีสิทธิกำหนดอนาคตตนเองหรือความต้องการของตนเองได้ ทั้งนี้ ในการจัดการทรัพย์สิน ผู้สูงอายุส่วนมากจะจัดการทรัพย์สินด้วยตนเองเป็นหลัก หากมีปัญหาจะปรึกษาคู่สมรส เป็นลำดับแรก รองลงมาคือลูกหลาน อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนมากยังมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สินของตน ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่สุดคือปัญหาการออมที่ไม่เพียงพอหรือไม่มั่นใจว่ามีเพียงพอสำหรับการดำรงชีพหลังวัยเกษียณ รองลงมาคือปัญหาการรักษาและการใช้ทรัพย์สินที่ขาดความรู้ในการจัดการทรัพย์สิน จนเป็นเหตุให้ถูกเอาประโยชน์หรือฉ้อโกงจากบุคคลภายนอกและจากลูกหลาน (Tirapat, 2022, pp. 33-34)

จากการที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญและเตรียมพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นมาตรการทางกฎหมายที่รัฐออกมาใช้บังคับในปัจจุบัน พบว่า เป็นการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ การส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ (Moolsilpa, 2021, p. 97) แต่กลับไม่มีกฎหมายมารองรับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องความสามารถของบุคคลกำหนดไว้สำหรับคนหย่อนความสามารถตามกฎหมายเท่านั้นที่จะได้รับความคุ้มครองในการทำนิติกรรมใด ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งคนหย่อนความสามารถตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต

คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ แต่ไม่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำนิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะ (Moolsilpa et al., 2018, p. 111) กล่าวคือ หากผู้สูงอายุมีระดับความสามารถบกพร่องในระดับคนวิกลจริต ศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของผู้อนุบาลตามมาตรา 28 ส่วนผู้สูงอายุที่มีระดับความสามารถบกพร่องในระดับบกพร่องทางกาย หรือจิตใจ เช่น จิตฟั่นเฟือนผิดปกติ กายพิการ ติดสุรารยาเสพติด หรือชราภาพไม่สามารถจัดการงานโดยตนเองได้ เป็นต้น ศาลจะสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของผู้พิทักษ์ตามมาตรา 32 ซึ่งผู้สูงอายุที่จะตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถตามกฎหมายจะเกิดขึ้นโดยคำสั่งศาลเท่านั้น โดยบุคคลตามกฎหมาย อาทิ คู่สมรส ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์พนักงานอัยการ บุพการี หรือผู้สืบสันดาน จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ และขอตั้งผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ซึ่งผู้อนุบาลจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมาตรา 1574 และผู้พิทักษ์มีอำนาจหน้าที่ในการให้ความยินยอมแก่คนเสมือนไร้ความสามารถในการทำนิติกรรมตามมาตรา 34

เมื่อพิเคราะห์สถานการณ์ที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว จึงสามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ 3 ประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง กรณีที่ผู้สูงอายุบางรายอาจมีระดับความสามารถด้อยลงอันเนื่องมาจากสภาพความเสื่อมของร่างกายตามวัยจึงอาจส่งผลให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้สูงอายุขาดความระมัดระวังจนเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุจัดการทรัพย์สินไปในทางที่เสียหายแก่ตนเอง ประการที่สอง กรณีที่ผู้สูงอายุขอความช่วยเหลือโดยการมอบอำนาจให้บุคคลในครอบครัว คนใกล้ชิด ผู้ดูแล หรือเพื่อนบ้านในการจัดการทำนิติกรรมแทนก็อาจถูกหลอกลวงทรัพย์สินได้ (Moolsilpa et al, 2018, p. 112) และประการที่สาม กรณีที่ผู้สูงอายุที่ตกเป็นคนไร้ความสามารถตามคำสั่งศาลแล้วและมีผู้อนุบาลเป็นผู้ดำเนินการกระทำนิติกรรมต่าง ๆ แทน แต่หากผู้อนุบาลไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำนิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินอาจจัดการทรัพย์สินไปในทางที่เสียหายแก่ผู้สูงอายุก็ได้หรือผู้สูงอายุอาจไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรจะได้รับ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ก็ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไว้โดยตรง ฉะนั้นแล้ว จึงต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของบุคคลและตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไปปรับใช้กับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลในต่างประเทศ พบว่าการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลในรูปแบบทรัสต์เป็นที่นิยมและสามารถนำมาใช้สนับสนุนและแก้ปัญหาของการจัดการทรัพย์สินให้แก่ผู้สูงอายุได้ ได้แก่ พระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 2006 (Trust Act 2006) ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นเครื่องมือให้แก่ผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของตนในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และสามารถกำหนดได้ว่าบุคคลใดจะเป็นผู้รับประโยชน์เมื่อผู้สูงอายุถึงแก่ความตาย และ

ประมวลกฎหมายแพ่ง (The Civil Code) ของประเทศฝรั่งเศส แก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 2007 โดยได้บัญญัติหลัก “Fiducie” ซึ่งเป็นหลักการทำนองเดียวกับรูปแบบทรัสต์ กล่าวคือ เป็นหลักที่นำมาใช้กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความไว้วางใจกับอีกคนหนึ่งโดยสุจริตเพื่อให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามสัญญา

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุในการทำนิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะ ประกอบกับตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ก็ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไว้โดยตรง จึงทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถจัดการทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาจากการถูกหลอกลวง และการจัดการทรัพย์สินผิดพลาดโดยผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในขอบเขตของกฎหมายว่าด้วยความสามารถของบุคคลและตัวแทนแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งทรัสต์ของกฎหมายทรัสต์ในต่างประเทศมาใช้กับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและลักษณะของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินด้วยตนเอง โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่มีความสามารถตามกฎหมายซึ่งไม่เป็นคนหย่อนความสามารถตามที่กฎหมายให้ความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถของบุคคล กล่าวคือ ไม่เป็นผู้เยาว์ ไม่เป็นคนวิกลจริต ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ และไม่เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ย่อมมีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตนเองตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ขาย ให้ ให้เช่า จำนอง จำนำ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งตั้งให้บุคคลอื่นจัดการทรัพย์สินแทน การแต่งตั้งตัวแทนเป็นเรื่องที่ผู้ต้องการทำสัญญาไม่สามารถที่จะกระทำการนั้นได้ด้วยตนเองไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม จึงได้มีการมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน และถือว่าผู้ที่มอบให้ผู้อื่นกระทำการแทนตนเองนั้นเป็นผู้กระทำการนั้นด้วยตนเอง เหตุที่ตัวการไม่ทำการนั้นด้วยตนเองแต่ให้คนอื่นทำแทนตน ทั้งที่ตนก็มีความสามารถตามกฎหมายที่จะทำงานนั้นได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว อาจมีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ตัวการไม่มีเวลาที่จะทำงานนั้น เนื่องจากมีงานอื่นที่สำคัญกว่าต้องทำในเวลาเดียวกัน หรือตัวการไม่มีความรู้ในกิจการนั้นดีพอ จึงต้องการตัวแทนที่มีความรู้ความชำนาญมากกว่าตนทำแทนจะดีกว่า (Leksakulchai, 2016, p. 3) โดยกฎหมายลักษณะตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ปรากฏอยู่ในบรรพ 3 ลักษณะ 15 เริ่มตั้งแต่มาตรา 797 ถึงมาตรา 844 รวม 48 มาตรา ดังนั้น หากผู้สูงอายุไม่ต้องการจัดการทรัพย์สินด้วยตนเองก็สามารถตั้งตัวแทนให้ดำเนินการจัดการทรัพย์สินแทนตนได้ และการตั้งตัวแทนจะแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายหรือให้สัตยาบันก็ได้

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินโดยระบบกฎหมายทรัสต์ ในต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา นิยมจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลในรูปแบบที่เรียกว่า “ทรัสต์” (Trust) มาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพย์สิน ซึ่งการจัดตั้งทรัสต์ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือเนื่องจากการจัดการทรัพย์สินโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้ความเข้าใจที่จะสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้จัดตั้งทรัสต์ โดยการจัดตั้งทรัสต์มีหลักการที่สำคัญคือมีการแบ่งแยกความรับผิดชอบและความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับกองทรัสต์อย่างชัดเจน จึงทำให้การจัดตั้งทรัสต์ห่างไกลจากความล้มละลาย (Bankruptcy Remoteness) และหลักการทำหน้าที่ของทรัสต์ (Chaibubpa, 2018, p. 312;) ตลอดถึงการติดตามทรัพย์สินคืนและการเรียกร้องค่าเสียหาย ในส่วนของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) ดังเช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น ก็ได้มีการยอมรับให้มีการจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลได้ด้วยเช่นกัน (Chaibubpa, 2017, p. 523) สำหรับประเทศไทยได้มีการจัดตั้งทรัสต์ขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นการนำหลักการของกฎหมายทรัสต์มาใช้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกรรมในตลาดทุนตามพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 แต่กรณีการจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลนั้นยังไม่มีกฎหมายยอมรับให้บุคคลธรรมดาสามารถจัดตั้งทรัสต์ได้ด้วยตนเอง

ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการบังคับและรับรองทรัสต์ ค.ศ. 1985 (Convention on the law applicable to trusts and on their recognition 1985) ได้นิยามคำว่า “ทรัสต์” ให้หมายความว่า นิติสัมพันธ์ทางกฎหมายที่เกิดขึ้นระหว่างยังมีชีวิตอยู่หรือเมื่อถึงแก่ความตายแล้ว โดยบุคคลที่เรียกว่า

“ผู้จัดตั้งทรัสต์” (Settlor) ได้โอนทรัพย์สินของตนให้อยู่ภายใต้การควบคุมของ “ทรัสต์” (Trustee) เพื่อประโยชน์หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ “ผู้รับประโยชน์” (Beneficiary) โดยทรัสต์มีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) กองทรัสต์เป็นกองทุนแยกต่างหากและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินของทรัสต์ (2) กรรมสิทธิ์ในกองทรัสต์ของทรัสต์อยู่ในนามของทรัสต์หรือในนามของบุคคลอื่นที่ทำการแทนทรัสต์ และ (3) ทรัสต์มีอำนาจหน้าที่ในส่วนที่ตนรับผิดชอบในการจัดการ ใช้หรือจำหน่ายทรัพย์สินให้เป็นไปตามข้อกำหนดทรัสต์และมีหน้าที่พิเศษตามกฎหมาย และทรัสต์ต้องรับผิดชอบตามอำนาจและหน้าที่ดังกล่าว (Convention on the law applicable to trusts and on their recognition, 1985, Article 2)

สำหรับประเภทของทรัสต์นั้นจะมีอยู่ด้วยกันหลายประเภทขึ้นอยู่กับลักษณะและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งทรัสต์ เช่น ทรัสต์โดยชัดแจ้ง (Express Trust) ซึ่งเป็นทรัสต์ที่ผู้จัดตั้งทรัสต์ได้แสดงเจตนาโดยชัดแจ้งแต่งตั้งให้มีทรัสต์เพื่อวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการทรัพย์สินให้แก่ผู้รับผลประโยชน์ โดยอาจจัดตั้งทรัสต์ได้ใน 2 ลักษณะคือ (1) การแถลงด้วยตนเองในฐานะทรัสต์ (Declaration of self as trustee) และ (2) การโอนทรัพย์สินไปยังทรัสต์เพื่อถือไว้เพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ (Transfer of the property on trust to the trustee) (Polrob, 2011, p. 136) และทรัสต์ประเภทอื่น เช่น ทรัสต์โดยลับ (Secret Trust) ซึ่งเป็นทรัสต์ในรูปแบบพินัยกรรม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำการฉ้อโกงทรัสต์มรดกได้ ซึ่งปรากฏอยู่ใน S9 แห่งพระราชบัญญัติพินัยกรรม ค.ศ. 1837 (The Will Act. 1837) ของสหราชอาณาจักร ใช้บังคับเฉพาะกับประเทศอังกฤษและเวลส์เท่านั้น หรือทรัสต์เพื่อการดำรงชีวิต (Living Trusts) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้เพื่อประโยชน์ในการปกป้องและจัดการทรัพย์สินของผู้ที่ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง อันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยหรือความพิการ (Carby, 2020) หรือทรัสต์ประเภทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุโดยตรง เช่น Disability Trusts, Third party discretionary Trusts, Pooled Trusts, Testamentary special needs Trusts หรือ Income Trusts (Polrob, 2011, p. 136) ตลอดจนถึงทรัสต์ที่เกิดจากข้อสันนิษฐานหรือเกิดจากการตีความ เช่น ทรัสต์อันเป็นผลตามมาหรือทรัสต์ที่มีผลกลับมาเป็นประโยชน์แก่ผู้จัดตั้งทรัสต์เอง (Resulting Trusts) ทรัสต์อันเกิดจากการขยายความ (Constructive Trusts) (Chaibubpa, 2018, p. 317) เป็นต้น

โดยระบบกฎหมายทรัสต์มีหลักการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) กรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย (Legal Ownership หรือ Legal Title) ซึ่งทรัสต์จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของทรัพย์สินต่าง ๆ ในกองทรัสต์ มีหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพย์สินในกองทรัสต์ตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดตั้งทรัสต์ และ (2) กรรมสิทธิ์ของผู้รับประโยชน์ (Beneficial Ownership) หรือกรรมสิทธิ์ทางเอควิตี (Equitable Ownership) ซึ่งผู้รับประโยชน์จะเป็นเจ้าของในผลประโยชน์ที่ได้จากการบริหารจัดการทรัพย์สินจากกองทรัสต์ ซึ่งมีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย และกรรมสิทธิ์ในส่วนนี้

เป็นผลประโยชน์ตามหลักกฎหมายเอควิตี้ (Equity) โดยมีที่มาจากประเทศอังกฤษ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์อื่น (Reekie, 2018, p. 173; Chaibubpa, 2018, p. 316)

ทั้งนี้ การจัดตั้งทรัสต์จะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์นั้นต้องอาศัยหลักความแน่นอน 3 ประการ (The three certainties) ได้แก่ (1) ความแน่นอนในเรื่องเจตนาที่จะจัดตั้งทรัสต์ (Certainty of Words) ซึ่งพิจารณาในขณะที่จัดตั้งทรัสต์ว่าผู้จัดตั้งทรัสต์มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์อย่างไร (2) ความแน่นอนในเรื่องทรัพย์สินที่จะให้เป็นกองทรัสต์ (Certainty of Subject Matter) ทรัพย์สินที่จะให้เป็นกองทรัสต์ต้องมีความแน่นอนสามารถกำหนดตัวทรัพย์สินได้ รวมถึงผลประโยชน์ที่จะให้เป็นกองทรัสต์ และ (3) ความแน่นอนในเรื่องผู้รับผลประโยชน์ (Certain of Object) ซึ่งหลักแห่งความแน่นอนดังกล่าวถือเป็นหลักพิสูจน์ว่าได้มีการแสดงเจตนาจัดตั้งทรัสต์สมบูรณ์หรือไม่ (Chaibubpa, 2018, p. 317)

วิธีการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์จากการเปรียบเทียบกฎหมาย (Comparative Law) การค้นคว้าจากหนังสือ รายงานการวิจัย บทความ วารสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตำบกฎหมายและคำพิพากษาไทย และต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มาตรการทางกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 (The Japan Foundation for Aging and Health, 2019) ซึ่งการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นเป็นความท้าทายที่รัฐบาลต้องเตรียมพร้อมรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากฎหมายให้มีความเป็นพลวัตทันต่อสถานการณ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุได้ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุและทำให้ผู้สูงอายุมีเครื่องมือในการจัดการทรัพย์สินหรือดูแลยามเจ็บป่วยได้ ผู้สูงอายุสามารถอาศัยเครื่องมือทางกฎหมายมาใช้และวางแผนอนาคตของตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระของลูกหลาน

ประเทศญี่ปุ่นจึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายทรัสต์โดยการตราพระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 2006 แทนการใช้พระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 1922 เดิม เพื่อต้องการเพิ่มความยืดหยุ่นของกฎหมายทรัสต์ให้

ตอบสนองต่อแนวปฏิบัติที่มีความซับซ้อนมากขึ้นของทรัสต์เชิงพาณิชย์และอนุญาตให้ใช้ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคลได้ อีกทั้งยังมีบทบัญญัติหลายประการที่อนุญาตให้ใช้ทรัสต์เพื่อการวางแผนสืบทอดมรดกอย่างชัดเจนและรองรับให้การจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินเป็นทางเลือกหนึ่ง นอกจากการทำพินัยกรรม เนื่องจากมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาสังคมญี่ปุ่นจึงให้ความสนใจในสิ่งที่เรียกกันว่า “family trusts หรือ ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินในครอบครัว” มากขึ้น (Arai, n.d.; Tamaruya, 2021, p. 1) และมีพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจทรัสต์ ค.ศ. 2004 (Trust Business Act 2004) ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับทรัสต์ไว้ ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นยังได้รับรองสถานะของทรัสต์ในทางกฎหมายให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลอีกด้วย (Chaibubpa, 2018, p. 324)

1.1 การจัดตั้งทรัสต์ตามพระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 2006 (Trust Act 2006)

จากการศึกษาพบว่า ผู้จัดตั้งทรัสต์สามารถจัดตั้งทรัสต์ขึ้นได้ 3 วิธีด้วยกัน คือ การจัดตั้งทรัสต์โดยการทำข้อตกลงทรัสต์ (Trust Agreement) การจัดตั้งทรัสต์โดยการทำพินัยกรรม (Will) และการจัดตั้งทรัสต์โดยการแสดงเจตนา (Declaration) (Trust Act, 2006, Article 3) ซึ่งในบางกรณีผู้จัดตั้งทรัสต์อาจเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้รับประโยชน์ก็ได้ โดยการจัดตั้งทรัสต์ดังกล่าวผู้จัดตั้งทรัสต์และทรัสต์จะต้องจัดทำข้อกำหนดทรัสต์ (Terms of Trust) (Trust Act, 2006, Article 2) ซึ่งถือว่าเป็นหลักเกณฑ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่กำหนดการควบคุมดูแลการบริหารจัดการทรัสต์ไว้ โดยต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและพระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 2006 แต่ถ้าพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้การดำเนินการใดสามารถกำหนดให้เป็นอย่างอื่นได้ เช่น หน้าที่ของทรัสต์ การสิ้นสุดทรัสต์ เป็นต้น ก็สามารถระบุเป็นข้อกำหนดทรัสต์ได้และเมื่อได้มีการจัดตั้งทรัสต์ขึ้นแล้วจะมีการออกตราสารให้แก่ผู้รับประโยชน์ เรียกว่า Certificates of Beneficial Interest (Trust Act, 2006, Article 207) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติทรัสต์ ค.ศ. 2006 มีบทบัญญัติหลายประการ โดยผู้เขียนได้ศึกษาเฉพาะหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ๆ ในการจัดตั้งทรัสต์ การบริหารจัดการทรัสต์ ตลอดจนการสิ้นสุดทรัสต์ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญในการนำมาพิจารณาเป็นแนวทางเพื่อใช้กับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยได้ โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

โดยหน้าที่และความรับผิดชอบของทรัสต์นั้น กฎหมายกำหนดให้ทรัสต์ในฐานะที่เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้จัดตั้งทรัสต์ โดยมุ่งหวังให้ทรัสต์ต้องบริหารจัดการทรัสต์ตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งทรัสต์นั้น ทรัสต์จึงต้องบริหารจัดการทรัสต์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของทรัสต์ หากข้อกำหนดทรัสต์กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ทรัสต์ต้องบริหารจัดการทรัสต์ด้วยความระมัดระวังรอบคอบตามข้อกำหนดของทรัสต์นั้น (Trust Act, 2006, Article 29) ทรัสต์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ซึ่งทรัสต์ต้องบริหารจัดการทรัสต์และดำเนินการอื่นใดด้วยความซื่อสัตย์เพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ และการปฏิบัติหน้าที่

ดังกล่าวห้ามมิให้ทรัสต์มีผลประโยชน์ทับซ้อน รวมถึงห้ามทรัสต์แข่งขันทางการค้ากับผู้รับประโยชน์ (Lee, 2021, pp. 304-305) ในกรณีที่มีผู้รับประโยชน์หลายคน ทรัสต์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม (Trust Act, 2006, Article 33) และหากทรัสต์ได้มอบหมายให้บุคคลที่สามบริหารจัดการทรัสต์แทนตนเอง ทรัสต์มีหน้าที่กำกับดูแลเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่บุคคลที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของทรัสต์ ตลอดถึงให้บุคคลที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันกับการปฏิบัติหน้าที่ของทรัสต์ ไม่ว่าจะเป็หน้าทีในการใช้ความระมัดระวัง และหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ด้วย (Trust Act, 2006, Article 35) และห้ามมิให้ทรัสต์รับผลประโยชน์จากกองทรัสต์ภายใต้ชื่อใด ๆ เว้นแต่ ทรัสต์จะได้รับผลประโยชน์จากกองทรัสต์ในฐานะผู้รับประโยชน์ (Trust Act, 2006, Article 8)

หากทรัสต์ได้กระทำการฝ่าฝืนหน้าที่หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่กองทรัสต์โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลฎีปุ่จะสนับสนุนการเยียวยาผู้รับประโยชน์ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 40 กล่าวคือ ผู้รับประโยชน์อาจเรียกร้องให้ทรัสต์ชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นภายใต้มาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัตินั้น ๆ และผู้รับประโยชน์อาจเรียกร้องได้ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 40 นี้อีกด้วย (Trust Act, 2006, Article 40)

การสิ้นสุดทรัสต์ให้สิ้นสุดได้ในกรณีดังต่อไปนี้ เมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของทรัสต์แล้วหรือเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของทรัสต์ เมื่อทรัสต์ถือครองผลประโยชน์ทั้งหมดอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์เป็นเวลา 1 ปี เมื่อทรัสต์ไม่มีทรัสต์และไม่มี การแต่งตั้งทรัสต์ใหม่ภายใน 1 ปี เมื่อทรัสต์ยุติทรัสต์เนื่องจากทรัพย์สินของกองทรัสต์ไม่เพียงพอต่อการชำระค่าใช้จ่ายที่ทรัสต์ ทดรองจ่ายไปก่อนหรือชำระเงินล่วงหน้าได้ตามมาตรา 52 เมื่อทรัสต์ถูกควมรวมกับทรัสต์อื่น เมื่อศาลมีคำสั่งให้ยุติทรัสต์ตามมาตรา 165 (กรณีศาลมีคำสั่งให้ยุติทรัสต์เนื่องจากมีสถานการณ์พิเศษ) หรือมาตรา 166 (กรณีศาลมีคำสั่งให้ยุติทรัสต์เพื่อประโยชน์สาธารณะ) เมื่อมีการสั่งฟ้องทรัสต์เพื่อเริ่มกระบวนการล้มละลาย เมื่อผู้จัดตั้งทรัสต์ได้รับคำสั่งให้เริ่มกระบวนการล้มละลายตามกฎหมายล้มละลาย และเมื่อ มีเหตุอื่นใดที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดทรัสต์ (Trust Act, 2006, Article 163) และโดยความยินยอมของผู้จัดตั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์ (Trust Act, 2006, Article 164)

ทั้งนี้ เมื่อทรัสต์ได้สิ้นสุดลงแล้ว ทรัพย์สินของกองทรัสต์ต้องเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชี โดยทรัพย์สินคงเหลือจากการชำระบัญชีจะตกแก่บุคคลที่ผู้จัดตั้งทรัสต์ได้กำหนดไว้ในข้อกำหนดทรัสต์ หากข้อกำหนดทรัสต์ไม่ได้กำหนดบุคคลดังกล่าวไว้หรือบุคคลที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดทรัสต์ได้สละสิทธิในการรับทรัพย์สินคงเหลือให้ถือว่าในข้อกำหนดทรัสต์กำหนดให้ผู้จัดตั้งทรัสต์ หรือทายาทของผู้จัดตั้งทรัสต์ หรือผู้สืบทอดทั่วไปไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินคงเหลือ อนึ่ง หากไม่มีบุคคลที่กล่าวมาให้ทรัพย์สินคงเหลือจะตกแก่ผู้ชำระบัญชี (Trust Act, 2006, Article 182)

1.2 มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการโดยทรัสต์ในสังคมผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจทรัสต์ ค.ศ. 2004 (Trust Business Act 2004) ได้กำหนดให้ทรัสต์ต้องเป็นธนาคารทรัสต์ (Trust Bank) หรือบริษัททรัสต์ (Trust Companies) เท่านั้น โดยทรัสต์จะออกแบบการใช้ทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรูปแบบเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ผู้สูงอายุจึงสามารถพิจารณาเลือกกว่าผลิตภัณฑ์ใดเหมาะสมกับตนเอง เช่น Sumitomo Mitsui Trust Bank ซึ่งเป็นธนาคารบริหารสินทรัพย์ที่ให้บริการทรัสต์ที่หลากหลายรูปแบบได้ออกแบบการใช้ทรัสต์ในรูปแบบ 100-Year Life Solution Trust (Money Trust) สำหรับผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มว่าจะมีความสามารถในการตัดสินใจลดลง มีภาวะสมองเสื่อมหรือปัญหาสุขภาพอื่น ๆ และคาดว่าจะมีอายุถึง 100 ปี โดยการชำระเงินเป็นรายเดือนเข้าบัญชีของทรัสต์ ซึ่งเงินดังกล่าวจะถูกนำมาใช้เป็นเงินค่ารักษาพยาบาล ค่าที่พักให้แก่ผู้สูงอายุในฐานะผู้รับประโยชน์ ทั้งนี้ ทรัสต์ในรูปแบบดังกล่าวจะป้องกันการตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพโดยการกำหนดการถอนเงินไว้ล่วงหน้า หรือการใช้ทรัสต์ในรูปแบบ Trust for Single Old Age (Solitary Trust, Money Trust-Type & Life Insurance-Type) ซึ่งเป็นทรัสต์สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังและมีผลเมื่อผู้สูงอายุเสียชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถจากโลกนี้ไปในแบบที่ตนต้องการ ธนาคารทรัสต์ในฐานะทรัสต์จะดำเนินการจัดการพิธีศพ แจ้งข่าวมรณกรรม ให้เพื่อนของผู้สูงอายุทราบ ลบข้อมูลส่วนตัวจากคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ คัดแยกของใช้ในบ้าน และให้สัตว์เลี้ยงมีชีวิตที่ต่อไปได้ เป็นต้น (Sumitomo Mitsui Trust Holding, Inc., n.d., pp. 116-118)

1.3 องค์กรควบคุมกำกับดูแลการบริหารจัดการโดยทรัสต์

จากการศึกษาพบว่า สำนักงานบริการทางการเงิน (The Financial Services Agency : FSA) ซึ่งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสำนักงานบริการทางการเงิน (The Act for Establishment of the Financial Services Agency) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลทรัสต์ (Financial Services Agency, 2023, p. 1) โดยผู้ที่ต้องการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับทรัสต์ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อนายกรัฐมนตรี (Trust Business Act, 2004, Article 4) และเมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินธุรกิจทรัสต์แล้ว ต้องมีการเปิดเผยต่อสาธารณะ ซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบได้ว่าธนาคารทรัสต์และบริษัททรัสต์ใดให้บริการที่เกี่ยวกับทรัสต์ได้ที่เว็บไซต์ของสำนักงานบริการทางการเงิน (Financial Services Agency, 2023)

2. มาตรการทางกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศฝรั่งเศส

จากการศึกษาพบว่า ประเทศฝรั่งเศสมีการพัฒนาหลักกฎหมายทรัสต์โดยการนำหลักความไว้นือเชื่อใจของกฎหมายโรมัน (The Roman concept of fiducia) มาเทียบเคียงกับหลักที่ใกล้เคียงกันของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมาเป็นแนวทางในการร่างกฎหมาย โดยยังคงหลักการเดิมของหลักกฎหมายทรัสต์ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ไว้ (Chaibubpa, 2017,

p. 533) ซึ่งมีการนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง แก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 2007 บรรพ 3 ลักษณะ 14 ภายใต้ชื่อเรียกของภาษาฝรั่งเศสว่า “*Fiducie*” ต่อไปนี้เรียกว่า “ทรัสต์” (Tuleasca, 2011, p. 152) ปรากฏอยู่ในมาตรา 2011 – 2030 ซึ่งถือว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความไว้วางใจกับอีกคนหนึ่ง โดยสุจริตเพื่อให้เขาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามสัญญา และการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายฝรั่งเศสที่ว่าทรัพย์สินในทรัสต์ของบุคคลไม่อาจ แบ่งแยกได้ (Polrob, 2011, p. 140)

2.1 การจัดตั้งทรัสต์ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส (The Civil Code)

จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งทรัสต์สามารถจัดตั้งขึ้นได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายหรือตามสัญญาโดยชัดแจ้งเท่านั้น (Code civil, Article 2012) โดยสัญญาทรัสต์จะต้องลงทะเบียนภายใน 1 เดือน กับสำนักงานภาษีที่สำนักงานของทรัสต์ตั้งอยู่ และหากทรัพย์สินที่โอนไปยังทรัสต์เป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิในอสังหาริมทรัพย์จะต้องมีการเผยแพร่ที่สำนักงานจดทะเบียนจดทะเบียน ณ สถานที่ที่ อสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ (The Notaries of France. 2023)

โดยหลักแล้วการจัดตั้งทรัสต์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคู่สัญญาที่มีอิสระในการทำสัญญา คู่สัญญาสามารถกำหนดวิธีการบริหารจัดการทรัพย์สินได้ เพียงแต่ห้ามฝ่าฝืนกฎหมายที่บัญญัติห้ามไว้อย่างชัดแจ้ง เช่น การจัดตั้งทรัสต์เพื่อการบริจาคทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ ให้แก่ผู้รับผลประโยชน์ การจัดตั้งทรัสต์ดังกล่าว ย่อมตกเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวไม่ส่งผลต่อสัญญาทรัสต์ที่ผู้จัดตั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์ เป็นบุคคลเดียวกัน ในทางกลับกันหากผู้จัดตั้งทรัสต์ไม่ได้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาจัดตั้งทรัสต์ ผู้จัดตั้งทรัสต์จะต้องแสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมูลค่าของสิ่งตอบแทนที่ผู้รับประโยชน์ จะได้รับจากสัญญา ทรัสต์ด้วย (Code civil, Article 2013)

โดยหน้าที่และความรับผิดชอบของทรัสต์นั้น กฎหมายกำหนดให้ทรัสต์มีหน้าที่ในการเปิดเผย สถานะของการเป็นทรัสต์ และต้องเปิดเผยทรัพย์สินของกองทรัสต์รวมถึงทรัพย์สินหรือสิทธิที่โอนต่อ สาธารณะ การโอนต้องระบุชื่อและตำแหน่งของทรัสต์ไว้อย่างชัดเจน (Code civil, Article 2021) และทรัสต์ มีหน้าที่ในการรายงานผลการดำเนินการให้แก่ผู้จัดตั้งทรัสต์ทราบ ถ้าในระหว่างการปฏิบัติตามสัญญา ผู้จัดตั้งทรัสต์ต้องตกอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ปกครอง ทรัสต์จะต้องรายงานผลการดำเนินการให้ ผู้ปกครองทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งตามคำร้องขอของผู้ปกครอง โดยไม่กระทบต่อระยะเวลาที่กำหนด ไว้ในสัญญา ถ้าในระหว่างการปฏิบัติตามสัญญาผู้จัดตั้งทรัสต์ตกอยู่ภายใต้การดูแลของผู้พิทักษ์ ทรัสต์ จะต้องรายงานผลการดำเนินการให้แก่ผู้จัดตั้งทรัสต์และผู้พิทักษ์ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน และหากผู้รับประโยชน์ และบุคคลที่สามตามมาตรา 2017 ร้องขอให้ทรัสต์รายงานผลการดำเนินการ ให้ทรัสต์รายงานตามคำขอ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา (Code civil, Article 2022) ทั้งนี้ หากทรัสต์ได้ก่อความเสียหาย

หรือละเมิดทรัสต์ ทรัสต์จะต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามภารกิจของตน (Code civil, Article 2026)

การสิ้นสุดทรัสต์ให้สิ้นสุดได้ในกรณีดังต่อไปนี้ โดยความยินยอมของผู้รับประโยชน์ (Code civil, Article 2026) หรือผู้จัดตั้งทรัสต์ตาย หรือครบกำหนดระยะเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์ก่อนครบกำหนดตามระยะเวลา หรือกรณีที่ผู้รับประโยชน์สละสิทธิในการรับประโยชน์ที่เกิดจากสัญญาทรัสต์ ซึ่งถ้าผู้รับประโยชน์สละสิทธิดังกล่าวสัญญาทรัสต์จะสิ้นสุดโดยทันที เว้นแต่เงื่อนไขในสัญญาจะกำหนดให้ดำเนินการต่อไป (Code civil, Article 2029)

เมื่อทรัสต์ได้สิ้นสุดลงแล้ว ทรัพย์สินของกองทรัสต์ต้องเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชี โดยทรัพย์สินคงเหลือจากการชำระบัญชีจะตกแก่บุคคลที่ผู้จัดตั้งทรัสต์ได้กำหนดไว้ในสัญญาทรัสต์ อย่างไรก็ตาม หากทรัสต์ได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุที่ผู้รับประโยชน์ได้สละสิทธิจากการเป็นผู้รับประโยชน์และไม่มีข้อกำหนดในสัญญาทรัสต์ให้ดำเนินการต่อไปได้ ทรัพย์สินของกองทรัสต์จะกลับคืนสู่ผู้จัดตั้งทรัสต์ตามกฎหมาย และหากทรัสต์ได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุที่ผู้จัดตั้งทรัสต์ตายทรัพย์สินของกองทรัสต์จะกลับคืนสู่กองมรดกของผู้จัดตั้งทรัสต์ (Code civil, Article 2030)

2.2 มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการโดยทรัสต์ในสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทรัสต์ยังไม่เป็นที่นิยมในการนำมาใช้กับการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยเป้าหมายของการมอบความไว้วางใจผ่านการจัดตั้งทรัสต์นั้นเป็นเครื่องมือทางกฎหมายและเป็นทางเลือกในการบริหารจัดการทรัพย์สินนั้นสามารถแยกความแตกต่างได้ 2 รูปแบบหลัก ดังนี้ (Gvelesiani, 2016, p. 35)

รูปแบบที่หนึ่ง การมอบความไว้วางใจผ่านการสร้างหลักประกัน (*fiducie sûreté*) ผู้จัดตั้งทรัสต์ ซึ่งอาจจะเป็นลูกหนี้ก็ได้ ได้ออนทรัพย์สิน หลักทรัพย์หรือสิทธิใด ๆ ที่มีอยู่ให้แก่ทรัสต์เพื่อสร้างหลักประกันในการชำระหนี้ โดยการจัดตั้งทรัสต์ในรูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ (โดยมีเจ้านี้เป็นผู้รับประโยชน์จากทรัสต์) จากนั้นทรัสต์จะมีบทบาทในการค้ำประกันซึ่งทรัสต์อาจจะเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้ก็ได้ ทั้งนี้ การจัดตั้งทรัสต์ในลักษณะนี้มีบทบาทอยู่ในการรับรองทรัพย์สินที่โอนเป็นหลักประกันอันเกิดจากสัญญาทรัสต์ไว้ในบรรพ 4 (หลักทรัพย์) มาตรา 2372-1 - 2372-6 และมาตรา 2488-1 - 2488-6 ซึ่งถือว่าเป็นการระดมทุนหรือจัดหาเงินลงทุนในอีกรูปแบบหนึ่งนั่นเอง (Bourgeois, 2020)

รูปแบบที่สอง การบริหารจัดการทรัสต์ (*fiducie gestion*) ซึ่งเป็นการโอนทรัพย์สินในมุมมองของการบริหารจัดการทรัพย์สินโดยทั่วไปตามมาตรา 2011 - 2030

2.3 องค์การที่ควบคุมกำกับดูแลการบริหารจัดการโดยทรัสต์

องค์การที่ควบคุมกำกับดูแลผู้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับทรัสต์ คือ The Prudential Supervision and Resolution Authority (ACPR) ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารอิสระภายใต้ธนาคารกลาง (*Banque de France*) ตามประมวลกฎหมาย The French Monetary and Financial Code ซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลธนาคารและประกันภัย (The Prudential Supervision and Resolution Authority, 2023) โดยกฎหมายกำหนดให้ทรัสต์ต้องเป็นสถาบันการเงิน บริษัทประกันภัย บริษัทการลงทุนหรือองค์กรอื่นใดที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ *Code monétaire et financier* รวมถึงทนายความด้วย โดยบุคคลดังกล่าวจะเปิดเผยสถานะของตนในฐานะทรัสต์ที่ถือครองทรัพย์สินแทนผู้จัดตั้งทรัสต์ และทรัพย์สินของกองทรัสต์จะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย (The Notaries of France, 2023)

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย

3.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งทรัสต์ตามกฎหมายไทย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายทรัสต์รองรับเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไว้โดยเฉพาะ เนื่องจากผู้สูงอายุซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมายไม่สามารถจัดตั้งทรัสต์ขึ้นได้ ไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางอ้อมด้วยพินัยกรรมหรือนิติกรรมใด ๆ ที่มีผลในระหว่างมีชีวิตหรือเมื่อตายแล้ว เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อการจัดตั้งทรัสต์เท่านั้นตามมาตรา 1686 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยเหตุนี้ ผู้สูงอายุจึงต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของบุคคลและตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์มาปรับใช้กับการบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเอง

3.2 การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม

จากการศึกษาพบว่า เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้โดยตรง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ความคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่กลับไม่ได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไว้แต่อย่างใด และแม้ว่าคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติจะมีอำนาจตามมาตรา 9 (9) แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในการเสนอความเห็นและข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีให้มีหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนสถานภาพ บทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุไว้ก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุแต่อย่างใด

3.3 การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.3.1 การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุตามกฎหมายว่าด้วยบุคคล

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษดังเช่นคนหย่อนความสามารถ ฉะนั้นแล้ว ผู้สูงอายุจึงมีความสามารถตามกฎหมายในการใช้สิทธิที่ตนมีอยู่บริหารจัดการทรัพย์สินของตนได้ทุกประการตราบเท่าที่ไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวินัยหรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา 150 และมาตรา 151 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการนั้น เช่น ขาย ให้ ให้เช่า จำนอง จำน่า เป็นต้น และถ้าคู่สัญญาอีกฝ่ายได้กระทำการผิดสัญญาหรือละเมิดสัญญาผู้สูงอายุก็สามารถดำเนินการฟ้องร้องได้ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า หากผู้สูงอายุมีระดับความสามารถด้อยลงอันเนื่องมาจากสภาพความเสื่อมของร่างกายตามวัย แต่ไม่ถึงขนาดที่จะตกเป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถได้จัดการทรัพย์สินของตนเองจนก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้น กฎหมายก็ไม่อาจให้ความคุ้มครองได้ โดยบุคคลที่อยู่ในภาวะวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริตนอกความคุ้มครองของกฎหมายตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งนิติกรรมใด ๆ ที่ได้ทำลงไปนั้นย่อมมีผลสมบูรณ์บังคับได้ เว้นแต่จะปรากฏว่า บุคคลนั้นได้กระทำในขณะที่จิตวิกลอยู่และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าบุคคลนั้นเป็นคนวิกลจริต โดยบุคคลที่วิกลจริตมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงว่าการนั้นได้กระทำในขณะที่ตนจิตวิกลอยู่ แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า คู่กรณีอีกฝ่ายรู้ก่อนหรือหลังทำนิติกรรมและขณะทำนิติกรรมไม่รู้ว่าเป็นวิกลจริต ก็ไม่เข้ามาตรานี้ กฎหมายไม่อาจคุ้มครองได้ (Kovilaikool, 2019, p. 181) ดังนั้น หากผู้สูงอายุได้ทำนิติกรรมใด ๆ ลงไปขณะที่ตนเองมีระดับความสามารถด้อยลง ต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้ทำนิติกรรมขณะวิกลจริตหรือไม่ อีกทั้ง คู่กรณีอีกฝ่ายต้องรู้ด้วยว่าผู้สูงอายุวิกลจริตอยู่ถึงจะเข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายจะให้ความคุ้มครองได้ ซึ่งมีข้อสังเกตอีกว่าระดับความสามารถด้อยลงต้องถึงขนาดวิกลจริตด้วย

3.3.2 การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุตามกฎหมายว่าด้วยตัวแทน

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวการอาจตั้งตัวแทนให้ดำเนินการจัดการทรัพย์สินแทนตนได้ โดยผู้สูงอายุจะมอบอำนาจเฉพาะการในตัวแทนกระทำการแทนตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะมอบอำนาจทั่วไปก็ได้ตามมาตรา 800 และมาตรา 801 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับกิจการที่กฎหมายกำหนดในเรื่องนั้นด้วย ดังนั้น หากตัวแทนฝ่าฝืนหรือกระทำการนอกเหนืออำนาจผลคือการกระทำนั้นย่อมไม่ผูกพันผู้สูงอายุที่เป็นตัวการ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้สูงอายุมักไม่ได้พิจารณาตัวแทนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดการทรัพย์สิน แต่กลับพิจารณาจากบุคคลใกล้ชิดที่ตนสนิทชิดเชื้อด้วย จึงเป็นเหตุให้

ผู้สูงอายุมักถูกหลอกลวงทรัพย์สินได้โดยง่ายหรือบุคคลอาจกระทำการไม่สุจริตทำให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจะได้รับ (Amarin TV, 2022; Thairath Online, 2023; Khaosod Online, 2024)

นอกจากนั้น หากมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินกันเกิดขึ้นโดยมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ หรือนิติกรรมสัญญาใด ๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมไปถึงการให้ถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในฐานะตัวแทน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ถือครองไว้เพื่อประโยชน์ของผู้โอนก็ดี หรือเพื่อบุคคลที่สามก็ดีที่มีใช้การถือครองแทนบุคคลอื่นในกรณีทรัพย์สินมรดกหรือในฐานะเจ้าของรวมตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นการจัดตั้งทรัสต์ระหว่างมิชิวตียูกิได้ อีกทั้ง สัญญาตัวแทนเป็นสัญญาเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการให้ความไว้วางใจระหว่างตัวการตัวแทน เมื่อตัวการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย หรือหากตัวการหรือตัวแทนตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลายสัญญาตัวแทนย่อมสิ้นสุดลง เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้นตามมาตรา 826 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทั้งนี้ หากมีการจัดตั้งทรัสต์อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 1686 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว่อมทำให้การจัดตั้งทรัสต์นั้นตกเป็นโมฆะ เพราะต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า หากเป็นการจัดตั้งทรัสต์ขึ้นก่อนการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ในปี พ.ศ. 2478 มาตรา 1686 (เดิม) ศาลไทยได้มีการยอมรับและพิจารณาคดีเกี่ยวกับทรัสต์ไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 136/2481 โดยนำหลักกฎหมายทรัสต์ของประเทศอังกฤษมาพิจารณาพิพากษาคดีเท่าที่ไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายไทย และให้ทรัสต์ที่จัดตั้งขึ้นก่อนที่จะมีบทบัญญัติห้ามมิให้มีการจัดตั้งทรัสต์มีผลใช้บังคับต่อไปได้

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ หากมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในลักษณะการจัดตั้งทรัสต์ตามมาตรา 1686 จะมีความแตกต่างจากการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินตามมาตรา 1687 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงมีข้อพิจารณาว่าการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินเป็นกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมประสงค์จะยกกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินให้แก่บุคคลที่ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินที่ได้รับตามพินัยกรรมได้เนื่องจากขาดความสามารถตามกฎหมายหรือทางการแพทย์ ได้แก่ ผู้เยาว์ ผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถ และผู้ซึ่งต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเพราะวิกลจริต จึงได้ตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้เก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลดังกล่าว ซึ่งผู้ทำพินัยกรรมต้องการให้บุคคลอื่นที่มีใช้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์เป็นผู้จัดการทรัพย์สินแทนผู้มีอำนาจจัดการแทนตามกฎหมาย โดยผู้ปกครองทรัพย์สินจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายและผู้ปกครองทรัพย์สินได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว (จดทะเบียนสิทธิและอสังหาริมทรัพย์) ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองทรัพย์สินในส่วนทรัพย์สินจะมีลักษณะเช่นเดียวกับผู้ปกครองตามความหมายใน

บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และความเป็นผู้ปกครองทรัพย์สินจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้รับพินัยกรรมสามารถจัดการทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง เช่น ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย เป็นต้น หรือผู้ปกครองทรัพย์สินตายหรือเป็นคนหย่อนความสามารถตามกฎหมาย ฉะนั้นเมื่อพิจารณากรณีการจัดตั้งทรัสต์และกรณีตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินจะเห็นได้ว่า ทั้งสองกรณีเป็นกฎหมายที่สามารถนำมาใช้กับการจัดการทรัพย์สินได้ โดยมีข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ คือ กรณีผู้ทำพินัยกรรมตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินเพื่อให้จัดการทรัพย์สินของบุคคลที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าผู้ทำพินัยกรรมและผู้รับพินัยกรรมมิใช่บุคคลเดียวกัน แต่ผู้จัดตั้งทรัสต์ที่ได้จัดตั้งทรัสต์ขึ้นเพื่อจัดการทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์นั้น ในกรณีนี้ผู้จัดตั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์อาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ และกรณีการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินต้องเป็นการตั้งขึ้นเพื่อจัดการทรัพย์สินแทนผู้เยาว์ ผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถ และผู้ซึ่งต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเพราะวิกลจริตเท่านั้น แต่การจัดตั้งทรัสต์จะจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดก็ได้ตามที่ผู้จัดตั้งทรัสต์กำหนดไว้ รวมถึงกรณีการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมกำหนดไว้ในพินัยกรรมเท่านั้น แต่การจัดตั้งทรัสต์สามารถจัดตั้งได้ด้วยนิติกรรมใด ๆ ระหว่างที่ผู้จัดตั้งทรัสต์ยังมีชีวิตอยู่ หรือในรูปแบบพินัยกรรมก็ได้ ดังนั้น การจัดตั้งทรัสต์ตามมาตรา 1686 และการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินตามมาตรา 1687 จึงมีความแตกต่างกันดังที่กล่าวมาแล้ว อีกทั้งยังมีการนำมาใช้ในการจัดการทรัพย์สินที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งหากมีการนำมาใช้ในการจัดการทรัพย์สินที่มีลักษณะเข้าข่ายเป็นการจัดตั้งทรัสต์ตามมาตรา 1686 แล้ว ย่อมทำให้การจัดการทรัพย์สินนั้นตกเป็นโมฆะ ซึ่งอาจมีความเสียหายเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะการจัดตั้งทรัสต์ด้วยพินัยกรรมเพราะหากผู้ทำพินัยกรรมได้ตายไปแล้วก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ตนตายแล้ว จึงส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีชื่อเป็นผู้รับพินัยกรรมไม่อาจได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมได้ และทายาทโดยธรรมอาจเข้ารับมรดกแทนที่บุคคลดังกล่าวได้ด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสนำมาสู่การวิเคราะห์ปัญหากฎหมายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งผู้เขียนพบประเด็นปัญหาที่สำคัญอยู่ 3 ประการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาการขาดเนื้อหาสาระเฉพาะในกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยหลักกฎหมายปัจจุบันของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของ ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ อีกทั้งยังไม่มีหลักกฎหมายดังกล่าวทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจากตามมาตรา 1686 แห่งประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดห้ามมิให้มีการจัดตั้งทรัสต์ขึ้นไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมด้วยพินัยกรรมหรือด้วย นิติกรรมใด ๆ ที่มีผลในระหว่างชีวิตหรือเมื่อตาย เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อการจัดตั้งทรัสต์เท่านั้น ดังนั้น รัฐจึงได้อาศัยอำนาจตามความดังกล่าวในการตราพระราชบัญญัติทรัสต์ เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับ แต่จำกัดเฉพาะการใช้ทรัสต์เพื่อการระดมทุนในตลาด ทุนเท่านั้น

เมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยเรื่องความสามารถของบุคคลแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุไม่ถือว่าเป็น บุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษดังเช่นคนหย่อนความสามารถ ฉะนั้น ผู้สูงอายุจึงมี ความสามารถตามกฎหมายในการใช้สิทธิที่ตนมีอยู่บริหารจัดการทรัพย์สินของตนได้ทุกประการ ปรารถนา เเท่าที่ไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของ ประชาชน และเมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยเรื่องตัวแทนแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุอาจตั้งตัวแทนให้ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนตนเมื่อใดก็ได้ โดยส่วนมากผู้สูงอายุมักจะไม่ได้พิจารณาตัวแทนที่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดการทรัพย์สิน แต่กลับพิจารณาจากบุคคลใกล้ชิดที่ตนสนิทชิดเชื้อด้วย จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุมักถูกล่อลวงได้โดยง่ายหรือบุคคลดังกล่าวกระทำการไม่สุจริตทำให้ผู้สูงอายุ ได้รับความเสียหายน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านรูปแบบครอบครัวที่ เปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวใหญ่แบบพึ่งพาอาศัยกันได้กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือผู้สูงอายุต้องอยู่ เพียงลำพังมากขึ้น ตลอดถึงปัจจัยทางสุขภาพซึ่งผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเสื่อมของร่างกายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขภาพที่เสื่อมถอยลงอันเป็นเหตุให้ ความสามารถในการตัดสินใจของผู้สูงอายุยิ่งลดลงตามไปด้วย จนนำไปสู่วันที่ผู้สูงอายุไม่สามารถจัดการ ทรัพย์สินได้ด้วยตนเองและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ตนเก็บรักษาไว้ในยามชราในที่สุด อีกทั้งทรัพย์สินที่เก็บรักษาไว้อาจถูกล่อลวงหรือฉ้อโกงจากบุคคลในครอบครัว บุคคลที่ใกล้ชิดหรือ มิจฉาชีพได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้อาศัยช่วงเวลาซึ่งผู้สูงอายุมีความสามารถที่ลดลงนั่นเอง

ยิ่งไปกว่านั้น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมที่ได้กล่าวถึงผู้สูงอายุไว้ โดยตรงก็เป็นเพียงกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุควรได้รับจากรัฐเท่านั้น แต่การได้รับความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไม่มีการกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อให้ผู้สูงอายุนำไปใช้ ในการจัดการทรัพย์สินไว้ ตลอดถึงกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในการจัดการทรัพย์สินไว้ และแม้ว่า คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติจะมีอำนาจในการออกกฎหมายให้ความคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุน

ผู้สูงอายุก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้ออกกฎหมายให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุแต่อย่างใด

ประการที่สอง วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเนื้อหาสาระของกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

1. วิเคราะห์หลักเกณฑ์การจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากการศึกษาเนื้อหาสาระของกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศส แล้วพบว่า มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งทรัสต์ที่สำคัญอยู่ 9 ข้อที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุแนวทางในการพัฒนากฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) **วิธีการจัดตั้งทรัสต์** จากการศึกษาพบว่า วิธีการจัดตั้งทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสที่เหมือนกัน คือ การจัดตั้งทรัสต์โดยการทำสัญญาทรัสต์ (Trust Agreement) ซึ่งครอบคลุมแค่ทรัสต์โดยชัดแจ้งเท่านั้น (Express Trust) และส่วนที่แตกต่างกัน คือ วิธีการจัดตั้งทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่น นอกจากการจัดตั้งทรัสต์โดยการทำสัญญาทรัสต์ (Trust Agreement) แล้ว ยังมีการจัดตั้งทรัสต์ด้วยการแถลงด้วยตนเองในฐานะทรัสต์ (Declaration of self as trustee) ซึ่งถือว่าเป็นการจัดตั้งทรัสต์โดยชัดแจ้ง (Express Trust) ด้วยรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงแถลงหรือประกาศว่าตนเองจะทำหน้าที่เป็นทรัสต์เพื่อถือทรัพย์สินที่จะจัดตั้งทรัสต์เพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ โดยการจัดตั้งทรัสต์ในลักษณะนี้ไม่ต้องโอนทรัพย์สินแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องเปลี่ยนสถานะจากผู้ถือทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้จัดตั้งทรัสต์ไปเป็นการถือในฐานะทรัสต์ผู้ถือกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินของกองทรัสต์ และการจัดตั้งทรัสต์ในรูปแบบพินัยกรรม (will) ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งนอกจากการทำพินัยกรรม โดยการใช้ทรัสต์ในรูปแบบนี้อาจช่วยให้ผู้จัดตั้งทรัสต์หรือผู้ทำพินัยกรรมลดความกังวลได้ว่าทรัพย์สินของกองทรัสต์ (มรดก) จะถูกนำไปใช้ประโยชน์จนเกิดดอกผลให้แก่ผู้รับประโยชน์ (ทายาท) อย่างยาวนานแทนที่จะตกแก่ทายาทโดยตรง ซึ่งทายาทอาจใช้ทรัพย์สินอันเป็นมรดกอย่างสุรุ่ยสุร่ายและหมดไปอย่างรวดเร็วนั่นเอง

(2) **การจดทะเบียนทรัพย์สินของกองทรัสต์** จากการศึกษพบว่า กฎหมายทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้นำทรัพย์สินที่ต้องการจะให้ เป็นทรัพย์สินของกองทรัสต์ไปจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินของกองทรัสต์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มิฉะนั้นจะไม่อาจอ้างสิทธิใด ๆ ที่มีต่อทรัพย์สินของกองทรัสต์ได้ ซึ่งทรัพย์สินที่จะจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินของกองทรัสต์ได้นั้น ผู้จัดตั้งทรัสต์จะต้องมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยสมบูรณ์ ซึ่งหากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นยังไม่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นในภายหลังก็จะไม่สามารถจัดตั้งทรัสต์ได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนกฎหมายทรัสต์ของประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้

ทรัพย์สินที่จะใช้ในการจัดตั้งทรัสต์นั้นหากทรัพย์สินเป็นประเภทอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิในอสังหาริมทรัพย์จะต้องมีการเผยแพร่ที่สำนักงานจดทะเบียนจดทะเบียน ณ สถานที่ที่อสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ โดยการจดทะเบียนทรัพย์สินของกองทรัสต์ก็เพื่อป้องกันมิให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่าทรัพย์สินนั้นยังเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของผู้จัดตั้งทรัสต์หรือทรัสต์ และการจดทะเบียนทรัพย์สินของกองทรัสต์จะทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์ไม่ไปปะปนกับทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์ ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญของทรัสต์ในการบริหารจัดการทรัพย์สินของกองทรัสต์ โดยมีให้ปะปนกับทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์เอง อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ของผู้จัดตั้งทรัสต์และทรัสต์ก็ไม่สามารถบังคับเอาทรัพย์สินของกองทรัสต์ได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ปรากฏว่าผู้จัดตั้งทรัสต์ได้จัดตั้งทรัสต์เพื่อหลีกเลี่ยงการชำระหนี้หรือกระทำการไม่สุจริตเพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ได้รับการชำระหนี้

(3) อำนาจของทรัสต์ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดขอบเขตอำนาจของทรัสต์ในการบริหารจัดการทรัสต์ไว้อย่างชัดเจนกว่ากฎหมายทรัสต์ของประเทศฝรั่งเศส เช่น ทรัสต์มีอำนาจในการบริหารจัดการหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้กองทรัสต์และดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยที่ทรัสต์ต้องไม่ถูกจำกัดอำนาจในการบริหารจัดการทรัสต์ในการดำเนินการดังกล่าว หากทรัสต์ได้กระทำการใดเพื่อประโยชน์แก่ทรัพย์สินของกองทรัสต์แต่การกระทำนั้นเกินกว่าอำนาจของทรัสต์ ผู้รับประโยชน์อาจเพิกถอนการกระทำนั้นได้ และทรัสต์ยังมีสิทธิมอบอำนาจการบริหารจัดการทรัสต์ให้แก่บุคคลที่สามได้ เป็นต้น ในขณะที่กฎหมายทรัสต์ของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดอำนาจของทรัสต์ไว้เป็นหลักกฎหมายกว้าง ๆ โดยกำหนดเพียงให้ทรัสต์มีอำนาจอย่างกว้างขวางเหนือมรดกของทรัสต์ เว้นแต่จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่สามรู้ถึงข้อจำกัดในอำนาจของเขา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ว่าทรัสต์จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินของกองทรัสต์ตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติทรัสต์ก็มีใช่เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริง ทรัสต์เป็นเพียงบุคคลที่อยู่ภายใต้การระดมทุนตามสัญญาทรัสต์เท่านั้น การที่ทรัสต์ต้องถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกองทรัสต์ก็เป็นไปเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการทรัพย์สินของกองทรัสต์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ทรัสต์ไม่ควรถูกจำกัดอำนาจมากเกินไปเพราะอาจทำให้ไม่สามารถนำทรัพย์สินของกองทรัสต์ออกมาลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนน้อยลงด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นควรให้นำอำนาจของทรัสต์ตามกฎหมายทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นมาเป็นแนวทางในการพิจารณาอำนาจทรัสต์ของกฎหมายไทย เพื่อป้องกันมิให้ทรัสต์ใช้ช่องว่างของกฎหมายโดยไม่สุจริตในการเอาเปรียบผู้รับประโยชน์หรือกระทำการใดอันเป็นการละเมิดทรัสต์ได้

(4) หน้าที่ของทรัสต์ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดขอบเขตอำนาจของทรัสต์ในการบริหารจัดการทรัสต์ไว้อย่างชัดเจนกว่ากฎหมายทรัสต์ของประเทศ

ฝรั่งเศส เช่น ทรัสตีต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์โดยห้ามมิให้ทรัสตีมีผลประโยชน์ทับซ้อน ห้ามทรัสตีแข่งขันทางการค้ากับผู้รับประโยชน์ หรือทรัสตีต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังโดยบริหารจัดการทรัสตีให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของทรัสตีหรือข้อกำหนดของทรัสตี และหน้าที่ในการแยกทรัพย์สินของกองทรัสตีออกจากทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสตีและทรัพย์สินของกองทรัสตีอื่น เป็นต้น ซึ่งการกำหนดหน้าที่ไว้ในกฎหมายย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้รับประโยชน์ เพราะกฎหมายได้บังคับให้ทรัสตีต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดตามกฎหมาย ทรัสตีจะกำหนดหน้าที่ของตนในสัญญาทรัสตีต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดมิได้ แต่ถ้าปล่อยให้เป็นที่ของผู้จัดตั้งทรัสตีและทรัสตีตกลงกำหนดหน้าที่กันเองไว้ในสัญญาทรัสตี ทรัสตีอาจกำหนดหน้าที่ของตนต่ำกว่าระดับวิญญูชนพึงปฏิบัติหน้าที่ของตนหรือระดับผู้ประกอบการอาชีพทรัสตีก็ได้ อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการร่างข้อตกลงในสัญญาอาจสูงขึ้นเนื่องจากความซับซ้อนของการจัดตั้งทรัสตีจะมีมากกว่ารูปแบบของสัญญาทั่วไป

(5) ความรับผิดชอบของทรัสตี จากการศึกษาพบว่า ความเสียหายจากการบริหารจัดการทรัสตีอาจเกิดขึ้นได้หลายกรณีเหมือนดังเช่นการกำหนดความรับผิดชอบของทรัสตีในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งโดยหลักแล้วหากทรัสตีกระทำการฝ่าฝืนหน้าที่ เช่น กรณีที่ทรัสตีละเมิดทรัสตีด้วยการทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสตีต้องสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลมาจากทรัสตีไม่สามารถแยกทรัพย์สินของกองทรัสตีกับทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสตีหรือทรัพย์สินของกองทรัสตีอื่นได้ ทรัสตีต้องชดเชยความเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว หรืออันเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่สุจริต หรือทำให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรือทำการค้าแข่งกับผู้รับประโยชน์ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการสูญหายเทียบเท่ากับกำไรที่ทรัสตีหรือผู้มีส่วนได้เสียของทรัสตีได้รับจากการกระทำดังกล่าว หรือแม้แต่กรณีที่ทรัสตีได้มอบหมายให้บุคคลที่สามดำเนินการบริหารจัดการทรัสตีแทน และบุคคลที่สามได้ละเมิดทรัสตี ทรัสตีต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เป็นต้น ซึ่งการมีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบของทรัสตีในกรณีต่าง ๆ ไว้ในกฎหมายย่อมเป็นบทบังคับให้ทรัสตีต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์และระมัดระวังมิให้ก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ แก่กองทรัสตี

(6) การแต่งตั้งบุคคลที่สามเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของทรัสตี จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทรัสตีของประเทศญี่ปุ่นไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้มีบุคคลที่สามเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของทรัสตีได้ ส่วนกฎหมายทรัสตีของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้ผู้จัดตั้งทรัสตีอาจแต่งตั้งบุคคลที่สามเมื่อใดก็ได้ให้รับผิดชอบในการรับประกันในการรักษาผลประโยชน์ของตนให้ได้รับการคุ้มครองในการปฏิบัติตามสัญญา

(7) สิทธิของผู้รับประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า การจัดตั้งทรัสตีจะแตกต่างจากการตั้งตัวแทนซึ่งมีหลักประกันให้กับผู้รับประโยชน์อย่างชัดเจน แม้ว่าผู้รับประโยชน์มิใช่คู่สัญญากับทรัสตี

แต่ผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลที่มีกรรมสิทธิ์ของผู้รับประโยชน์หรือกรรมสิทธิ์ทางเอควิตีที่เป็นหลักการสำคัญของกฎหมายทรัสต์ ซึ่งหากเป็นสัญญาทั่วไปคู่สัญญาเท่านั้นที่มีสิทธิในการเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญา แต่หลักกฎหมายทรัสต์ได้ให้อำนาจผู้รับประโยชน์มีสิทธิเรียกร้องให้ทรัสต์ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำไว้กับผู้จัดตั้งทรัสต์ได้ อีกทั้ง สัญญาทรัสต์ก็มีใช้สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก ซึ่งสัญญาดังกล่าวมีหลักการสำคัญคือ คู่สัญญาทำสัญญาเพื่อให้บุคคลภายนอกเป็นเจ้าของได้ เมื่อบุคคลภายนอกถือเอาประโยชน์แล้ว สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นและสามารถฟ้องบังคับตามสัญญาด้วยตนเองได้ อย่างไรก็ตาม สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกยังมีข้อจำกัดในเรื่องการแบ่งแยกทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้การจัดการ ซึ่งหากปรากฏว่าคู่สัญญามีเจ้าหนี้ในคดีแพ่งหรือคดีล้มละลาย เจ้าหนี้ส่วนตัวของคู่สัญญาย่อมสามารถนำทรัพย์สินที่ต้องชำระหนี้หรือมอบให้กับบุคคลภายนอกไปชำระหนี้ในคดีของตนได้ และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้การจัดการย่อมตกเป็นกองมรดกของคู่สัญญานั้นด้วย ตลอดถึงสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลภายนอกที่ได้รับประโยชน์จากการตกลงกันของคู่สัญญาได้ ซึ่งหากพิจารณากฎหมายทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นแล้วจะมีการกำหนดให้ผู้รับประโยชน์มีสิทธิตามกฎหมายหลายประการ เช่น สิทธิในการได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์ที่ได้จากการบริหารจัดการทรัพย์สินของกองทรัสต์ สิทธิความเป็นอิสระของทรัพย์สินของกองทรัสต์ซึ่งเป็นการรับประกันว่าเมื่อทรัสต์ล้มเหลวหรือเสียชีวิต หรือล้มละลาย ทรัพย์สินของกองทรัสต์จะไม่รวมอยู่ในทรัพย์สินของทรัสต์ และเพื่อป้องกันเจ้าหนี้ส่วนตัวของทรัสต์มิให้ยึดอายัดหรือดำเนินการกับทรัพย์สินของกองทรัสต์ได้ สิทธิในการขอให้เพิกถอนนิติกรรมโดยผู้รับประโยชน์อาจเพิกถอนนิติกรรมที่ทรัสต์ได้จำหน่ายหรือกระทำการอื่นใดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของทรัสต์ต่อบุคคลภายนอกโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้ ในขณะที่เดียวกันกฎหมายทรัสต์ของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดว่าหากทรัสต์เข้าสู่กระบวนการล้มละลาย มาตรการป้องกัน การพิทักษ์ทรัพย์สินหรือการชำระบัญชีเพื่อประโยชน์ของทรัสต์ จะไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินของกองทรัสต์แต่อย่างใด การจัดตั้งทรัสต์จึงมีหลักประกันที่แน่นอนในเรื่องที่ผู้รับประโยชน์ต้องได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และทรัพย์สินของกองทรัสต์จะไม่รวมอยู่ทรัพย์สินของทรัสต์หากทรัสต์ล้มเหลวหรือเสียชีวิต หรือล้มละลาย ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่แม้แต่ประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสก็ยังคงหลักการดังกล่าวไว้ อีกทั้งประเทศญี่ปุ่นยังกำหนดให้ผู้รับประโยชน์อาจเพิกถอนนิติกรรมที่ทรัสต์ได้จำหน่ายหรือกระทำการอื่นใดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของทรัสต์ต่อบุคคลภายนอกโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้ หากปรากฏว่าการทำนิติกรรมนั้นเกิดจากการที่ทรัสต์ฝ่าฝืนข้อห้ามในการห้ามมีผลประโยชน์ทับซ้อน และต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุคคลภายนอกนั้นรู้ว่าทรัสต์ฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว หรือความไม่รู้นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

(8) การสิ้นสุดทริสต์ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทริสต์ของประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดให้มีเหตุต้องสิ้นสุดทริสต์ได้หลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นสุดทริสต์โดยกฎหมาย เช่น การตายของผู้จัดตั้งทริสต์ ซึ่งประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้การตายของผู้จัดตั้งทริสต์เป็นเหตุให้ทริสต์ต้องสิ้นสุดลง แต่ในขณะที่เดียวกันการตายของผู้จัดตั้งทริสต์ของประเทศญี่ปุ่นไม่เป็นการสำคัญที่จะทำให้ทริสต์ต้องสิ้นสุดลง เว้นแต่ผู้จัดตั้งทริสต์และทริสต์ได้ตกลงกันไว้ในข้อกำหนดทริสต์หรือการสิ้นสุดทริสต์โดยความยินยอมของผู้จัดตั้งทริสต์และผู้รับประโยชน์ ซึ่งประเทศฝรั่งเศสกำหนดเพียงการสิ้นสุดทริสต์โดยความยินยอมของผู้รับประโยชน์เพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่ต้องให้ความยินยอมร่วมกันกับผู้จัดตั้งทริสต์ดังเช่นประเทศญี่ปุ่น โดยความยินยอมของผู้รับประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อผู้จัดตั้งทริสต์ต้องการเพิกถอนสัญญาทริสต์ ซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้รับประโยชน์ และหากผู้รับประโยชน์ต้องการสละสิทธิสัญญาทริสต์ถือเป็นการยินยอมยุติทริสต์โดยผู้รับประโยชน์เอง ทั้งนี้ การสิ้นสุดทริสต์ดังกล่าวหากสัญญาทริสต์กำหนดให้ดำเนินการต่อไปได้ก็ให้เป็นเช่นนั้น และการสิ้นสุดทริสต์โดยคำสั่งศาลซึ่งประเทศฝรั่งเศสมิได้กำหนดกรณีดังกล่าวไว้ดังเช่นของประเทศญี่ปุ่นที่ได้กำหนดให้การสิ้นสุดทริสต์โดยคำสั่งศาลอาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ คำสั่งศาลให้ยุติทริสต์เนื่องจากมีสถานการณ์พิเศษที่ไม่อาจคาดเห็นได้จากข้อกำหนดทริสต์ตามมาตรา 165 และคำสั่งศาลให้ยุติทริสต์เพื่อประโยชน์สาธารณะตามมาตรา 166

(9) สิทธิในการได้รับทรัพย์สินคงเหลือหลังจากสิ้นสุดทริสต์ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายทริสต์ของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้เมื่อทริสต์สิ้นสุดลงแล้วทรัพย์สินของกองทริสต์ต้องเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชีโดยทรัพย์สินคงเหลือจากชำระบัญชีจะตกแก่บุคคลที่ผู้จัดตั้งทริสต์ได้กำหนดไว้ในข้อกำหนดทริสต์ ทั้งนี้ หากข้อกำหนดทริสต์ไม่ได้กำหนดบุคคลที่จะได้รับทรัพย์สินคงเหลือหรือบุคคลที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดทริสต์ได้สละสิทธิในการรับทรัพย์สินคงเหลือตามกฎหมายทริสต์ของประเทศญี่ปุ่นให้ถือว่าในข้อกำหนดทริสต์กำหนดให้ผู้จัดตั้งทริสต์ หรือทายาทของผู้จัดตั้งทริสต์ หรือผู้สืบทอดทั่วไปมีสิทธิได้รับทรัพย์สินคงเหลือ อย่างไรก็ตาม หากไม่มีบุคคลที่กล่าวมาให้ทรัพย์สินคงเหลือตกแก่ผู้ชำระบัญชี ส่วนกฎหมายทริสต์ของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้กำหนดให้เมื่อทริสต์ได้สิ้นสุดลงทรัพย์สินของกองทริสต์จะตกแก่บุคคลที่ผู้จัดตั้งทริสต์ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ หากทริสต์ได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุที่ผู้รับประโยชน์ได้สละสิทธิจากการเป็นผู้รับประโยชน์และไม่มีข้อกำหนดทริสต์ให้ทริสต์ดำเนินการต่อไปได้ทรัพย์สินของกองทริสต์จะกลับคืนสู่ผู้จัดตั้งทริสต์ และหากทริสต์ได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุที่ผู้จัดตั้งทริสต์ตายทรัพย์สินของกองทริสต์จะกลับคืนสู่กองมรดกของผู้จัดตั้งทริสต์

2. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการโดยทริสต์ในสังคมผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า การใช้ทริสต์ในสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสมีรูปแบบที่นำมาใช้ที่แตกต่างกัน โดยทริสต์ของประเทศญี่ปุ่นใช้กฎหมายทริสต์ในการจัดการทรัพย์สินของ

ผู้สูงอายุผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ รูปแบบผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายผู้สูงอายุสามารถเลือกได้ว่าผลิตภัณฑ์ใดเหมาะสมกับตน ในส่วนของประเทศฝรั่งเศสนั้นกฎหมายทรัสต์ยังไม่เป็นที่นิยมในสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่ามีกฏหมายทรัสต์ไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพย์สินใน 2 ลักษณะคือการมอบความไว้วางใจผ่านการสร้างหลักประกัน (*fiducie sûreté*) และการบริหารจัดการทรัสต์ (*fiducie gestion*) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การใช้ทรัสต์ในสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจด้วยเหตุที่ว่าประเทศฝรั่งเศสยังไม่กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดเหมือนดังเช่นประเทศญี่ปุ่น ทรัสต์และผู้สูงอายุจึงอาจยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้กฎหมายทรัสต์ในการบริหารจัดการทรัพย์สินก็ได้

3. วิเคราะห์องค์กรควบคุมกำกับดูแลการบริหารโดยทรัสต์

จากการศึกษาพบว่า ประเทศญี่ปุ่นมีสำนักงานบริการทางการเงิน (The Financial Services Agency : FSA) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสำนักงานบริการทางการเงิน (The Act for Establishment of the Financial Services Agency) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลทรัสต์ โดยผู้ที่จะดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับทรัสต์ต้องยื่นคำขอต่อนายกรัฐมนตรี และเมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินธุรกิจทรัสต์แล้วต้องมีการเปิดเผยต่อสาธารณะ โดยประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบได้ว่าธนาคารทรัสต์ (Trust Bank) และบริษัททรัสต์ (Trust Companies) ใด ให้บริการที่เกี่ยวกับทรัสต์ได้ที่เว็บไซต์ของสำนักงานบริการทางการเงิน ในส่วนของประเทศฝรั่งเศสนั้นมี The Prudential Supervision and Resolution Authority : ACPR ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารอสังหาริมทรัพย์ภายใต้ธนาคารกลาง (*Banque de France*) ตามประมวล The French monetary and financial Code เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลทรัสต์ โดยทรัสต์ที่เป็นสถาบันการเงิน บริษัทประกันภัย บริษัทการลงทุนหรือองค์กรอื่นใดที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ *Code monétaire et financier* รวมถึงทนายความด้วย จะต้องเปิดเผยสถานการณ์เป็นทรัสต์ที่ถือครองทรัพย์สินแทนผู้จัดตั้งทรัสต์และทรัพย์สินของกองทรัสต์ต้องมีการเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสมีองค์กรควบคุมกำกับดูแลผู้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับทรัสต์หรือทรัสต์เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธนาคารนั้น ส่วนหนึ่งมาจากบทบาทการเป็นทรัสต์ของทั้งสองประเทศได้กำหนดให้ทรัสต์ต้องเป็นธนาคาร โดยประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ต้องเป็นธนาคารทรัสต์ (Trust Bank) ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายทรัสต์ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าธนาคารทั่วไป แต่ในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสอนุญาตให้ทรัสต์เป็นธนาคาร ซึ่งก็ไม่ได้กำหนดว่าเป็นธนาคารทรัสต์ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเหมือนดังเช่นประเทศญี่ปุ่น

ประการที่สอง วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบจากการนำแนวคิดในการใช้กฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

1. วิเคราะห์ข้อเสียของการนำเอากฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์มาใช้ในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

ประการที่หนึ่ง เรื่อง การกำหนดสถานะของทรัสต์ในทางกฎหมาย โดยการกำหนดสถานะดังกล่าวจะนำไปสู่การจัดเก็บภาษีมรดกได้ หากกำหนดสถานะของทรัสต์ไม่ชัดเจนแล้วอาจส่งผลให้นักธุรกิจหรือมหาเศรษฐีใช้วิธีการจัดตั้งทรัสต์เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีมรดกก็เป็นไปได้ เนื่องจากทรัสต์เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่เอื้ออำนวยในการวางแผนการจัดการทรัพย์สินได้อย่างเป็นระบบ และค่อนข้างมีลักษณะที่ยืดหยุ่น จึงอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหลีกเลี่ยงภาษีมรดกได้

ประการที่สอง ทรัสต์เป็นเพียงกองทรัพย์สินที่ได้รับการบริหารจัดการโดยทรัสต์ให้เกิดดอกผลหรือผลประโยชน์อื่นใดให้แก่ผู้รับประโยชน์เท่านั้น โดยการจัดตั้งทรัสต์ไม่ครอบคลุมถึงการทำนิติกรรมอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของกองทรัสต์ รวมถึงการรักษาพยาบาลด้วย ซึ่งทรัสต์เป็นเพียงผู้ดูแลทรัพย์สินของกองทรัสต์ให้เท่านั้น

ประการที่สาม ทรัสต์เปรียบเสมือนกฎหมายสำหรับการลงทุนในกองทุนประเภทหนึ่งที่อยู่ในรูปแบบทรัสต์ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้ประชาชนได้เลือกลงทุนตามความต้องการของตนได้โดยมีบุคคลที่สามหรือที่เรียกว่า “ทรัสต์” ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการลงทุนและการบริหารจัดการทรัพย์สินเข้ามาช่วยบริหารจัดการกองทุนให้เกิดดอกผลและผลประโยชน์สูงสุดให้แก่ผู้ลงทุน ดังนั้น จึงอาจไม่มีการรับประกันว่าผู้ลงทุนจะได้รับดอกผลหรือผลประโยชน์มากนักน้อยเพียงใด

ประการที่สี่ เมื่อมีกฎหมายทรัสต์ในประเทศไทยแล้วจะต้องมีการสร้างการรับรู้ในสังคมทุกช่วงวัย เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุและเพื่อให้ประชาชนวางแผนการจัดการทรัพย์สินโดยใช้กฎหมายทรัสต์ดังกล่าวได้ โดยการสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างระบบกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยของรัฐที่มีหน้าที่ในการจดทะเบียนทรัพย์สิน หน่วยงานเอกชนที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทรัสต์

2. วิเคราะห์ข้อดีของการนำเอากฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์มาใช้ในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

ประการที่หนึ่ง ทรัสต์มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการตัดสินใจลดลง ปัญหาผู้สูงอายุที่อาจถูกหลอกลวงทรัพย์สินจากคนในครอบครัว บุคคลใกล้ชิด หรือมิฉฉาชีพได้เนื่องจากกฎหมายทรัสต์เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่จะเข้ามาช่วยบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดและสร้างความมั่นคงทางด้านการเงินได้ โดยมีกลไกการบริหารจัดการทรัสต์ที่มีประสิทธิภาพ เกิดการรวบรวมทรัพย์สินอย่างเป็นระบบมากขึ้น ดังนั้น ผู้สูงอายุที่มีความสามารถลดลง

สามารถไว้วางใจให้บุคคลอื่นมาดูแลทรัพย์สินแทนตนผ่านระบบกฎหมายทรัสต์และทำให้ผู้สูงอายุสามารถป้องกันทรัพย์สินของตนไม่ให้ถูกหลอกลวงหรือฉ้อโกงได้

ประการที่สอง การมีโครงสร้างพื้นฐานและการรับรู้การมีอยู่ของหลักกฎหมายทรัสต์ในหน่วยงานภาครัฐ แม้ว่าการจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุจะถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ได้มีการวางรากฐานการรับรู้การมีอยู่ของหลักกฎหมายทรัสต์ไว้ภายใต้พระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 แล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากหน่วยงานภาครัฐอย่างเช่นกรมที่ดินที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำนิติกรรมต่าง ๆ ของทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ (REIT) ที่มีแนวปฏิบัติในการทำนิติกรรมของกองทรัสต์แล้ว (Department of Lands, 2013) จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ให้เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดิน เพียงแต่เพิ่มเติมแนวปฏิบัติเดิมจากการทำนิติกรรมต่าง ๆ ของทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ (REIT) เป็นการทำนิติกรรมต่าง ๆ ของทรัสต์เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ประการที่สาม ทรัสต์เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการพัฒนาธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการจัดตั้งทรัสต์ถือเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินและบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญด้านการลงทุนและบริหารจัดการทรัพย์สินเข้ามาจัดการทรัพย์สินให้แก่ผู้สูงอายุ ทำให้ทรัพย์สินเกิดการนำไปลงทุนให้เกิดดอกผลหรือผลประโยชน์อื่นใดให้แก่ผู้สูงอายุ ตลอดถึงการนำไปสู่การจัดเก็บภาษีการจัดตั้งทรัสต์และภาษีมรดกอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบกฎหมายทรัสต์จะเป็นกลไกที่สำคัญในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวใหญ่แบบพึ่งพาอาศัยกันได้กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือผู้สูงอายุที่ต้องอยู่เพียงลำพังมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องรับผิดชอบดูแลตนเองให้ได้และจำเป็นต้องมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อให้ตนมีชีวิตยามเกษียณได้อย่างสุขสบาย มีเงินเพียงพอต่อการดำรงชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ด้วยตนเอง โดยการมีกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยเฉพาะจะทำให้ผู้สูงอายุจัดการทรัพย์สินของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและแก้ปัญหาจากการถูกหลอกลวง ตลอดถึงการจัดการทรัพย์สินผิดพลาดโดยผู้อนุบาล

โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า แนวทางที่รัฐพึงสนับสนุน คือ ควรกำหนดให้มีกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

โดยเห็นควรให้ตราพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุขึ้นโดยเฉพาะ โดยการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ควรให้นำกฎหมายทรัสต์และรูปแบบการใช้ทรัสต์กับสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นมาเป็นแนวทางในการร่างกฎหมาย โดยพิจารณาการปรับหลักเกณฑ์หรือรายละเอียดที่เหมาะสมกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ควรกำหนดวิธีการจัดตั้งทรัสต์โดยการทำสัญญาทรัสต์ (Trust Agreement) เท่านั้น และควรกำหนดเกณฑ์อายุของบุคคลที่จะจัดตั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์เพื่อให้การใช้ทรัสต์ในการจัดการทรัพย์สินเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้สูงอายุโดยแท้จริง และเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่มีใช้ผู้สูงอายุใช้กฎหมายทรัสต์ในการจัดการทรัพย์สินเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ตลอดถึงการห้ามมิให้ผู้จัดตั้งทรัสต์เป็นบุคคลเดียวกันกับทรัสต์ และห้ามมิให้ทรัสต์เป็นผู้รับประโยชน์ด้วย

(2) ควรกำหนดให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินของกองทรัสต์ โดยการนำทรัพย์สินที่ต้องการจัดตั้งทรัสต์ไปจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่ออ้างสิทธิที่มีต่อทรัพย์สินของกองทรัสต์ต่อบุคคลภายนอกได้ และเพื่อให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์ไม่ไปปะปนกับทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์

(3) ควรกำหนดขอบเขตอำนาจของทรัสต์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัสต์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจกำหนดให้ทรัสต์มีอำนาจที่สำคัญ ๆ เช่น อำนาจในการบริหารจัดการหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้ทรัพย์สินของกองทรัสต์และดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยที่ทรัสต์ต้องไม่ถูกจำกัดอำนาจในการบริหารจัดการทรัสต์ในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้ทรัสต์สามารถนำทรัพย์สินของกองทรัสต์ออกมาลงทุนได้มากขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์กรณีที่ทรัสต์ได้กระทำการใดเพื่อประโยชน์แก่ทรัพย์สินของกองทรัสต์แต่กระทำนั้นได้กระทำเกินกว่าอำนาจของทรัสต์ ให้ผู้รับประโยชน์มีสิทธิเพิกถอนการกระทำนั้นได้ เว้นแต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ขณะทำนิติกรรมคู่สัญญาอีกฝ่ายรู้ว่าทรัสต์กระทำเกินกว่าอำนาจ หรือคู่สัญญาอีกฝ่ายรู้ว่าการกระทำเกินกว่าอำนาจของทรัสต์นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพื่อป้องกันมิให้ทรัสต์กระทำการใดอันเป็นอันตรายต่อกองทรัสต์ถึงแม้ว่าจะคาดว่าทำไปเพื่อประโยชน์ของกองทรัสต์ก็ตาม อำนาจในการมอบอำนาจการบริหารจัดการทรัสต์ให้แก่บุคคลที่สาม เป็นต้น

(4) ควรกำหนดหน้าที่ของทรัสต์ไว้อย่างชัดเจน เนื่องจากทรัสต์เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้จัดตั้งทรัสต์ให้บริหารจัดการทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับประโยชน์และเพื่อให้การบริหารจัดการทรัสต์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องกำหนดระดับหน้าที่ที่เหมาะสม เช่น ทรัสต์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์เพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ โดยห้ามมีผลประโยชน์ทับซ้อนและ

ห้ามทรัสต์แข่งขันทางการค้ากับผู้รับประโยชน์ ทรัสต์มีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังรอบคอบตามข้อกำหนดทรัสต์เพื่อบริหารจัดการทรัสต์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งทรัสต์ ทรัสต์มีหน้าที่ในการแยกทรัพย์สินของกองทรัสต์ออกจากทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์และทรัพย์สินของกองทรัสต์อื่น หน้าที่ในการจัดสรรผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ตลอดถึงหน้าที่ในการบังคับบัญชาบุคคลที่สามหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย การรายงานสถานะการดำเนินการ การจัดทำหนังสือและบัญชี รายงานบัญชีและเก็บรักษาบัญชี ให้ผู้รับประโยชน์ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวกับทรัสต์ เป็นต้น

(5) ควรกำหนดความรับผิดของทรัสต์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัสต์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมข้อเท็จจริงที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งทรัสต์อาจกระทำการใดเกินกว่าขอบเขตอำนาจของทรัสต์ หรือกระทำการใดที่อาจจะเป็นอันตรายต่อกองทรัสต์ได้ ซึ่งความเสียหายอาจเกิดจากกระทำความผิดในกรณีที่แตกต่างกันได้ ดังนั้น จึงต้องกำหนดความรับผิดไว้ในกรณีที่เกิดความเสียหายในกรณีต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น หากทรัสต์ละเมิดทรัสต์ด้วยการทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์สูญหาย ทรัสต์ต้องชดเชยการสูญหายดังกล่าว หากทรัสต์ละเมิดทรัสต์ด้วยการทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์เปลี่ยนแปลงไป ทรัสต์ต้องทำให้ทรัพย์สินดังกล่าวกลับคืนสู่สภาพหรือรูปแบบเดิม เว้นแต่การเรียกคืนทรัพย์สินของกองทรัสต์จะเป็นเรื่องยาก หรือหากซ่อมแซมแล้วต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไป หากทรัสต์ได้มอบหมายการบริหารจัดการทรัสต์ให้แก่บุคคลที่สาม และบุคคลที่สามได้ทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์สูญหายไปหรือเปลี่ยนแปลงไป หรือการสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวเป็นผลมาจากไม่สามารถแยกทรัพย์สินของกองทรัสต์ออกจากทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์หรือกองทรัสต์อื่น ทรัสต์ต้องร่วมรับผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปย่อมเกิดขึ้นอยู่ดีแม้ว่าทรัสต์จะไม่ได้มอบหมายการบริหารจัดการทรัสต์ให้แก่บุคคลที่สาม หรือแม้ว่าทรัสต์จะได้แยกทรัพย์สินของกองทรัสต์ออกจากทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์หรือกองทรัสต์อื่นแล้วก็ตาม แล้วแต่กรณี และหากทรัสต์ละเมิดทรัสต์ด้วยการทำให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์สูญหายไปอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่ซื่อสัตย์ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และทำการค้าแข่งกับผู้รับประโยชน์ ให้สันนิษฐานว่าการสูญหายดังกล่าวเทียบเท่ากับกำไรที่ทรัสต์หรือผู้มีส่วนได้เสียของทรัสต์ได้รับจากการกระทำดังกล่าว

(6) ควรแต่งตั้งบุคคลที่สามเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของทรัสต์ เพื่อเป็นกลไกในการตรวจสอบและป้องกันมิให้ทรัสต์กระทำการใดที่เป็นอันตรายต่อกองทรัสต์หรือละเมิดกองทรัสต์ได้ โดยการแต่งตั้งบุคคลภายนอกเข้ามาตรวจสอบการทำหน้าที่ของทรัสต์ได้เหมือนดังเช่นกฎหมายทรัสต์ของประเทศฝรั่งเศส โดยอาจแต่งตั้งเป็น “ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์” (protector) ซึ่งผู้จัดตั้งทรัสต์อาจแต่งตั้งสมาชิกในครอบครัว บุคคลที่ไว้วางใจ หรือที่ปรึกษาทางด้านการเงินก็ได้ โดยผู้จัดตั้งทรัสต์อาจกำหนดให้ทรัสต์ต้องแจ้งรายละเอียดการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับประโยชน์ให้ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์

(protector) ทราบก่อนที่ทรัสต์จะดำเนินการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับประโยชน์หรือรายงานบัญชีให้แก่ผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ (protector) ทราบ

(7) ควรกำหนดให้สิทธิของผู้รับประโยชน์นอกเหนือจากการรับประโยชน์จากการจัดตั้งทรัสต์ แม้ว่าในทางสัญญาทั่วไปคู่สัญญาเท่านั้นที่จะมีสิทธิเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาได้ แต่ผู้รับประโยชน์ตามกฎหมายทรัสต์จะมีลักษณะพิเศษที่อนุญาตให้เรียกร้องผลประโยชน์ตามสัญญาการจัดตั้งทรัสต์ได้ ตลอดถึงการสร้างหลักประกันให้แก่ผู้รับประโยชน์ โดยอาจกำหนดให้ผู้รับประโยชน์มีสิทธิตามกฎหมายได้ เช่น สิทธิเรียกร้องให้ทรัสต์แจกจ่ายผลประโยชน์ที่ได้จากการบริหารจัดการทรัพย์สินของกองทรัสต์ สิทธิในการรับประกันว่าเมื่อทรัสต์ละเมิดทรัสต์ หรือเสียชีวิต หรือล้มละลาย ทรัพย์สินของกองทรัสต์จะไม่รวมอยู่ในทรัพย์สินของทรัสต์ และเพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่ส่วนตัวของทรัสต์มิให้ยึดอายัดหรือดำเนินการกับทรัพย์สินของกองทรัสต์ได้ สิทธิในการขอให้เพิกถอนนิติกรรมโดยผู้รับประโยชน์อาจเพิกถอนนิติกรรมที่ทรัสต์ได้จำหน่ายหรือกระทำอื่นใดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของกองทรัสต์ต่อบุคคลภายนอกโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้ เป็นต้น

(8) ควรกำหนดให้มีวิธีการสิ้นสุดทรัสต์ โดยอาจกำหนดให้สิ้นสุดทรัสต์เมื่อผู้จัดตั้งทรัสต์ตาย เมื่อบรรลุนิติภาวะของทรัสต์แล้วหรือเป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุนิติภาวะของทรัสต์ เมื่อครบกำหนดระยะเวลา เมื่อผู้รับประโยชน์เมื่อทรัสต์ถือครองผลประโยชน์ทั้งหมดอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของทรัพย์สินส่วนตัวของทรัสต์เป็นเวลา 1 ปี เมื่อทรัสต์ไม่มีทรัสต์และไม่มี การแต่งตั้งทรัสต์ใหม่ภายใน 1 ปี เมื่อทรัพย์สินของกองทรัสต์ไม่เพียงพอต่อการชำระค่าใช้จ่ายที่ทรัสต์โดยตรงจ่ายไปก่อนหรือชำระเงินล่วงหน้า เมื่อทรัสต์ถูกควบรวมกับทรัสต์อื่น และเมื่อมีเหตุอื่นใดที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดทรัสต์ เมื่อผู้จัดตั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์ตกลงเลิกทรัสต์ และเมื่อศาลมีคำสั่งให้ยุติทรัสต์ (กรณีมีสถานการณ์พิเศษหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ)

(9) ควรกำหนดสิทธิในการได้รับทรัพย์สินคงเหลือหลังจากสิ้นสุดทรัสต์ โดยอาจกำหนดให้ทรัพย์สินของกองทรัสต์ต้องเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชี โดยทรัพย์สินคงเหลือจากการชำระบัญชีควรกลับคืนสู่กองมรดกของผู้จัดตั้งทรัสต์ เว้นแต่ ผู้จัดตั้งทรัสต์จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาทรัสต์ การจัดการทรัพย์สินคงเหลือในกองมรดกของผู้จัดตั้งทรัสต์ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยมรดกและกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประการที่สอง ควรกำหนดบุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัสต์ โดยต้องคำนึงถึงความโปร่งใสของการทำหน้าที่ทรัสต์ จึงเห็นควรกำหนดให้บุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัสต์ต้องเป็นธนาคารทรัสต์ (Trust Bank) บริษัททรัสต์ (Trust Companies) ซึ่งจัดขึ้นใหม่เพื่อประกอบธุรกิจทรัสต์โดยเฉพาะ ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน และสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้ง

ขึ้น และต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากทรัพย์สินต้องทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและต้องใช้ความระมัดระวังยิ่งผู้มีวิชาชีพ ด้วยความชำนาญ โดยต้องปฏิบัติต่อผู้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้รับประโยชน์ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถมอบความไว้วางใจให้บุคคลเหล่านั้นจัดการทรัพย์สินของตนและหวังว่าตนจะได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด และนอกจากการกำหนดว่าทรัพย์สินจะต้องเป็นบุคคลใดแล้ว ผู้เขียนเห็นควรให้กำหนดคุณสมบัติของทรัพย์สิน อาทิ กำหนดให้ทรัพย์สินต้องได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจเป็นทรัพย์สินจากคณะกรรมการกำกับทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ทรัพย์สินต้องมีความพร้อมด้านระบบงานและบุคลากรเพียงพอในการประกอบธุรกิจเป็นทรัพย์สิน ขอบเขตการประกอบธุรกิจ จำนวนทุนขั้นต่ำที่ทรัพย์สินต้องชำระมาแล้ว จำนวนเงินที่ทรัพย์สินต้องกันไว้สำรอง ตลอดจนคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลผู้มีอำนาจในการจัดการ

ประการที่สาม ควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาโดยจัดตั้งขึ้นตามร่างพระราชบัญญัติเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยให้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลทรัพย์สิน วางนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งอาจตั้งเป็นสำนักงานที่มีชื่อเรียกว่า “สำนักงานคณะกรรมการกำกับทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ” และเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานของสำนักงานบรรลุเป้าหมายและภารกิจในการกำกับดูแลทรัพย์สินและพัฒนาทรัพย์สิน จึงอาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกำกับทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ” ให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุในภาพรวม ตลอดจนวางนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนา โดยคณะกรรมการจะต้องมีความเป็นสากล โปร่งใส และเป็นอิสระ มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ผู้สูงอายุ การบัญชีและการเงิน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นประโยชน์สูงต่อการกำกับดูแลทรัพย์สินและพัฒนาทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้เมื่อคำนึงถึงประสิทธิภาพและประโยชน์ที่จะเกิดแก่การให้บริการประชาชนควรมีการดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของรัฐอื่น คือ กระทรวงการคลังและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้มีอำนาจหน้าที่แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรให้การสนับสนุนในการสร้างการรับรู้การมีอยู่ของทรัพย์สินเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้แก่ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ ให้เข้าใจถึงลักษณะของการใช้ทรัพย์สินในการจัดการทรัพย์สิน สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ข้อดีข้อเสียของการใช้ทรัพย์สินเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ตลอดจนถึงการสนับสนุนให้บุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นทรัพย์สินได้มีการออกแบบการใช้ทรัพย์สินเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุผ่านการสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพิจารณาเลือกว่าผลิตภัณฑ์ใดเหมาะสมกับตนเองดังเช่นการใช้ทรัพย์สินกับสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้เพื่อ

เป็นการส่งเสริมให้มีการใช้กฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุมากขึ้น รัฐอาจพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้สูงอายุก็ได้ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจต้องคำนึงถึงมูลค่าทรัพย์สินในการจัดตั้งทรัสต์ประกอบด้วย เนื่องจากอาจเป็นช่องทางให้มหาเศรษฐีจัดตั้งทรัสต์เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีมรดกก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ รัฐควรกำหนดนโยบายให้มีการตราพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุขึ้นโดยเฉพาะตามที่กล่าวมา เนื่องจากนโยบายของรัฐจะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนั้น การกำหนดให้มีกฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญให้เกิดการปฏิบัติเพราะกฎหมายมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดนั่นเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

สำหรับประเด็นที่ควรนำไปสู่การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ มีดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาการจัดตั้งทรัสต์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ โดยประเด็นศึกษาอาจทำการวิเคราะห์ว่าผู้สูงอายุควรมีรายได้หรือทรัพย์สินเท่าใดถึงจะคุ้มค่ากับการจัดตั้งทรัสต์

(2) การศึกษาวิจัยเพิ่มเติมถึงความต้องการของผู้สูงอายุในการจัดตั้งทรัสต์เพื่อการจัดการทรัพย์สินของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัสต์ โดยผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพร อำไพ อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.พินัย ณ นคร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีทัต ชวิตจินดา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Amarin TV. (2022). *Grandmother Cries After Her Close Security Guard Switches ATMs and Withdraws 600,000 Baht, Wiping Out Her Account* [In Thai]. Retrieved from <https://www.amarintv.com/news/detail/134157>
- Arai. M. (n.d.) *Aging Society and Trusts: Utilization of Trusts in an Elderly Society*. Retrieved from <https://yab.yomiuri.co.jp/adv/chuo/dy/research/20140327.html>

- Bourgeois, F. (2020). *Coronavirus – Fiducie – Facilitating the Obtaining of Secured Financing and the Disposal of Distressed Assets – France*. Retrieved from <https://www.eversheds-sutherland.com/en/france/insights/coronavirus-fiducie-facilitating-the-obtaining-of-secured-financing-and-the-disposal-of-distressed-a>
- Bunchuai Khayadee. (2021). *A Full-Fledged Elderly Society* [In Thai]. Retrieved from <https://www.thaipost.net/main/detail/103356>
- Carby, H. (2020). *Living Trusts and How They Help Seniors*. Retrieved from <https://www.carbylaw.com/living-trusts-and-how-they-help-seniors>
- Chakkraphong Leksakulchai. (2016). *Explanation of Civil and Commercial Law Regarding Agents, Brokers, Hired to do Goods, Transport Goods*. (10th ed.) [In Thai]. Bangkok: Nititham.
- Department of Lands. (2013). *Conducting Various Legal Transactions of Real Estate Investment Trusts* [In Thai]. Retrieved from <https://www.dol.go.th/registry/Documents/27082.pdf>
- Financial Services Agency. (2023). *Financial Services Agency, List of Licensed (Registered) Financial Institutions*. Retrieved from <https://www.fsa.go.jp/en/regulated/licensed/index.html#01>
- Financial Services Agency. (2023). *The Role of the FSA*. Retrieved from https://www.fsa.go.jp/en/about/pamphlet_e.pdf
- Gvelesiani, I. (2016). Fiducie and Fiducia (Terminological Peculiarities). *Journal of Political Sciences*. (49), 32-41.
- Jiranan Chaibubpa. (2017). Trust and Inheritance Tax in Thailand [In Thai]. *Thammasat Law Journal*, 46(2), 521-537.
- Jiranan Chaibubpa. (2018). Trust in Perspective Civil Law: The Development of Trust Legal in Thailand. In Somchai Preechasinlapakun (Eds.), *The 1st Law National Conference* (pp. 312-329). Chiang Mai, Thailand.

- Khaosod Online. (2024). *My Sister Secretly Took the House to Sell. Smoothly Pays Rent The Difference When the New Owner came to Visit Father Declares that he is no Longer a Person* [In Thai]. Retrieved from https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_8103742.
- Lee, J. (2021). The Irreducible Core of Trustee Duties in East Asian Trusts. *Journal of Trust & Trustees*, 27(4), 302-310.
- National Statistical Office. (2018). *Press Release: What do the Statistics Say? Elderly People, Present and Future* [In Thai]. Retrieved from <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N10-04-61-1.aspx>.
- Poom Moolsilpa, Prapaporn Rojsiriruch, Nachatchaya Thongjan, Wisit Yanpirat, Narumon Chomchom, Poontaree Chandravegin, ..., Pattawee Sookhakich. (2018). Comparative Study on the Laws Regarding the Appointment of a Guardian for the Elderly [In Thai]. *Assumption University Law Journal*, 9(2), 110-125.
- Poom Moolsilpa. (2021). The Development of Policy and Law Concerning Elder's Asset Management [In Thai]. *Dhammathas Academic Journal* 21(4), 93-102.
- Prasit Kovilaikool. (2019). *Explanation of Civil and Commercial Law Regarding People*. (7th ed.) [In Thai]. Bangkok: Nititham.
- Siriphan Polrob. (2011). Trusts for the Elderly: Possibilities in Thailand? [In Thai]. *AU Law Journal*, 2(1), 132-141.
- Sunti Tirapat. (2022). Guidelines for Managing Elderly Assets Appropriately for Thai Society. [In Thai]. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Sumitomo Mitsui Trust Holding, Inc., (n.d.). *Addressing the Issues of a Super-Aged Society*. Retrieved from <https://www.smth.jp/english/-/media/th/english/sustainability/report/2020/full/24.pdf>
- Surutchada Reekie. (2018). Important Legal Principles Regarding Trusts for the Purpose of Personal Property Management in England [In Thai]. *Chulalongkorn Law Journal*, 36(2), 167-183.

- Tamaruya, M. (2021). *The Transformation of Japanese Trust Law and Practice: Historical Contexts and Future Challenges*. [In Thai]. Retrieved from https://www.j.u-tokyo.ac.jp/en/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/BLWPS2021_E02_Tamaruya.pdf
- Thairath Online. (2023). *Grandma is Very Hurt After Being Tricked into Trusting Her by a Neighbor. Secretly Withdrew all the Money from the Account, Lost 5.5 Million Baht* [In Thai]. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/news/local/2735516>
- The Japan Foundation for Aging and Health. (2019). *Characteristics of Japan's Super-Aging Society: Trends in the Aging Rate of the Japan*. Retrieved from <https://www.tyojyu.or.jp/net/kenkou-tyoju/tyojyu-shakai/nihon.html>
- The Notaries of France. (2023). *The Trust: How to Set Up a Trust*. Retrieved from <https://www.notaires.fr/fr/immobilier-fiscalite/fiscalite-et-gestion-du-patrimoine/la-fiducie#toc-anchor-1>
- The Prudential Supervision and Resolution Authority. (2023). *About the ACPR*. Retrieved from <https://acpr.banque-france.fr/en/acpr/about-acpr/tasks>
- Tuleasca, L. (2011). The Concept of the Trust in Romanian law. *Romanian Economic and Business Review*, 6(2), 150-160.